

KAHDEN TUTKINNON OPINTOJEN OPINTO-OHJAUSSUUNNITELMA JÄMSÄN SEUDULLA

Päivi Ruotsalainen

**Kehittämishankeraportti
2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Ruotsalainen, Päivi	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 64	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus Salainen _____ saakka	
Työn nimi KAHDEN TUTKINNON OPINTOJEN OPINTO-OHJAUSSUUNNITELMA JÄMSÄN SEUDULLA		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Marjaana Louhi-Jauhiainen, Auli Ryhänen		
Toimeksiantaja(t) Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä		
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeen tarkoituksena on laatia kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaussuunnitelma Jämsän seudulle. Työn lähtökohtana ovat ohjauksen käsitteen jäsentäminen, opinto-ohjausta koskevat säädökset ja opetussuunnitelman perusteet, jotka velvoittavat oppilaitoksia laatimaan ohjaussuunnitelmaa. Opetussuunnitelman perusteissa määritellään ohjaustyön periaatteet ja tavoitteet.</p> <p>Kehittämishankkeessa kuvataan kahden tutkinnon opintojen ohjausta ja esitetään opinto-ohjaussuunnitelma ennen opintoja ja opintojen alkua-, etenemis- sekä päättövaiheessa. Tässä kehittämishankkeessa keskitytään lähinnä ylioppilastutkinnon, lukiokoulutuksen ja ammatillisen perustutkinnon yhdistämistä koskevaan opinto-ohjauksen suunnitelmaan.</p> <p>Kehittämishankkeen liitteessä 1. on esitetty tiivis kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjauksen suunnitelmakaavio, johon on liitetty myös opinto-ohjauksen arviointisuunnitelma.</p> <p>Kahden tutkinnon opinto-ohjauksen suunnitelma palvelee suoraan käytännön ohjaustyötä tekeviä ja antaa kokonaiskuvan kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaukseen liittyvistä tekijöistä.</p> <p>Kehittämishankkeessa on käytetty toimintatutkimuksen menetelmää ja se on laadittu yhteistyössä toisen asteen opinto-ohjaajien, opiskelijoiden ja toisen asteen johtoryhmän kanssa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) opinto-ohjaus, ohjaussuunnitelma, kahdentutkinnon opinnot, yhdistelmäopinnot		
Muut tiedot		

Author(s) Ruotsalainen, Päivi	Type of Publication Development project report	
	Pages 64	Language Finnish
	Confidential Until _____	
Title The Plan for Guidance of Double Exams Studies for Jämsä Region		
Degree Programme Vocational Teacher Education College, Vocational Study Counsellor Education		
Tutor(s) Marjaana Louhi-Jauhiainen, Auli Ryhänen		
Assigned by Vocational Training Center of Jämsä		
Abstract <p>The purpose of this Development Project is to prepare a plan for guidance and counselling of Double Exam for Jämsä Region. The study is based on the analysis of the concept of counselling, the rules and regulations of student counselling and on the national guidelines for guidance in comprehensive school, which require every school to prepare their own planning. The plan consists of the principles and goals of student guidance and counselling.</p> <p>The development project presents a plan for the counselling for the studies of the double exam not only before the studies but in the beginning, during and at the end of the studies. This Development Project is mainly focused on a Plan for Guidance and Counselling to unite the matriculation exam (High School Diploma), High School education and Vocational School Diploma.</p> <p>The scheme for the guidance and counselling of double studies is presented in the appendix No. 1 of the Development Project together with an evaluation plan for guidance and counselling.</p> <p>The plan for counselling of the double studies serves directly the counsellors and teachers in practise and reveals the whole picture of the facts concerning counselling and guidance of he double studies.</p> <p>The method of action research is used in this development project and it has been developed in co-operation with the students, study councillors and directors of the Vocational School and the High Schools of the Secondary Degree in Jämsä.</p>		
Keywords counselling, guidance plan, double exam		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	2
1.1. Kehittämishankkeen lähtökohdat ja tausta	4
1.2. Opinto-ohjaussuunnitelma ja sen tehtävä	6
2. KAHDEN TUTKINNON OPINTOJEN MÄÄRITTELYÄ JÄMSÄN	8
2.1. Opintojen määrittelyä	9
2.2. Opintojen muodostuminen	11
3. OPINTO-OHJAUS KÄSITTEENÄ	14
4. OPINTO-OHJAUKSEN TOIMINTAPERIAATTEET JA TAVOITTEET	19
4.1. Opinto-ohjauksen yhteiset tavoitteet Jämsän seudun ammatillisessa	20
4.2. Opinto-ohjauksen yhteiset tavoitteet lukioissa	21
4.3. Kahden tutkinnon opintojen ohjauksen tavoitteet ja ominaispiirteet	23
5. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	25
5.2. Toimintatutkimus tutkimusmenetelmä	26
5.2. Kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaussuunnitelman laadinta	29
6. KAHDEN TUTKINNON OPINTOJEN OPINTO-OHJAUSSUUNNITELMA JÄMSÄN SEUDULLA	30
6.1. Opinto-ohjaus ennen opintojen alkua	31
6.2. Opinto-ohjaus opintojen alussa	33
6.3. Opinto-ohjaus tutkinnon opintojen aikana	37
6.4. Opinto-ohjaus opintojen päättyessä	49
6.5. Opinto-ohjaus opintojen jälkeen	51
7. POHDINTA	51
LÄHTEET	54
LIITTEET	57
Liite 1. Kahdentutkinnon opintojen ohjaussuunnitelma Jämsän seudulla	57

1. JOHDANTO

Jämsän seudun toisen asteen yhteistyössä ovat mukana Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä (Ammattioppilaitos, Kauppaoppilaitos, Metsäoppilaitos, Sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitos, Maatalous- ja puutarhaoppilaitos), Jämsän lukio (päivä ja aikuislukio), Jämsänkosken lukio, Kuhmoisten lukio, Jämsän ja Jämsänkosken työväenopistot sekä Jämsän Kristillinen kansanopisto.

Jämsän seudulla on tapahtumassa Paras-hankkeen mukaisesti toisen asteen koulutusta koskevia rakenne- ja toimintamuutoksia. Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä liittyy yhteen Jyväskylän ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän kanssa 1.1.2009 alkaen. Nimeksi tulee Jämsän ammattiopisto. Tällä hetkellä on kaavailuja Jyväskylässä myös siitä, että ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus yhdistetään saman hallinnon alaisuuteen.

Jämsän seudulla on jo kehitetty toisen asteen yhteistyötä tavoitteellisesti muutaman vuoden ajan. Kehittämisen lähtökohtana ovat olleet sekä yksilöiden että yhteiskunnan tarpeet (kansalliset, alueelliset ja seudulliset). Yhteistyön keskeiset tavoitteet ovat tarjota opiskelijoille mahdollisuudet yksilöllisiin valintoihin, joustaviin ja monipuolisiin koulutusohjelmiin sekä edistää kansalaisten tasa-arvoa laadukkaiden koulutuspalvelujen saannissa. Yhteistyöllä pyritään lisäämään koulutuksellista tasa-arvoa, koulutuksen taloudellisuutta, opiskelijavirtojen järkevää ohjautumista ja siihen liittyen lahjakkuusreservien hyödyntämistä. Merkittävin yhteistyön muoto on kaksois- ja kolmoistutkintojen toteuttaminen.

Viimeisimmässä eduskunnan sivistysvaliokunnan mietinnössä (2006) todetaan, että tulevaisuuden avainkysymyksiä tulee olemaan se, miten korkealaatuiset koulutuspalvelut sekä monipuolinen koulutustarjonta ja niiden tasa-arvoinen saavutettavuus pystytään turvaamaan ja eräiltä osin parantamaan kun lapsi- ja nuorisoi-kuoluokat pienenevät. Etenkin koulutuspalvelujen monipuolisuuden turvaamiseksi yhteistyömahdollisuuksia tulee edelleenkin tehostaa ja lisätä ottaen huomioon alueiden koulutustarpeet. Sivistysvaliokunta viittaa myönteisiin kokemuksiin, joita monin paikoin on saatu seutukunnallisesti järjestetystä yhteistyöstä. Lisäksi se katsoo, että seutukunnallisia ja maakunnallisia yhteistyörakenteita oppilaitosten välille luomalla voidaan säilyttää pieniä lukiota sekä

ammattillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteistyöllä luomaan vetovoimaisia yksiköitä myös reuna-alueille.

Vuorisen (2005, 9) mukaan ohjauksen avulla voidaan tukea *elinikäistä oppimista* ja kansalaisten *osallisuutta*. Viimeaikaiset arviointitulokset ovat osoittaneet, että toimiva ohjausjärjestelmä auttaa kaikenikäisiä kansalaisia löytämään oman opintopolkunsa. Ohjauksella on merkitystä myös koulutusjärjestelmän ja työmarkkinoiden tuloksellisuudelle. Kun opiskelija pystyy yhdistämään yksilöllisiä tavoitteitaan ja opiskelumahdollisuuksiaan, hänen koulutukseen osallistumisensa ja tutkintojen suorittamisensa tehostuu. Vastaavasti onnistuneella urasuunnittelulla, tietoisuudella opiskelumahdollisuuksista ja yrittäjyydestä sekä työvoiman liikkuvuuden edistämällä on yhteyttä työsuoritusten ja motivaation kehittymiseen, työssä pysymiseen ja työpaikkojen hakemisen tehostumiseen. Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ja aikuisten ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen vaikuttavat kilpailukykyyn. Lisäksi ohjauksen avulla voidaan parantaa yhteiskunnallista *tasaa* *arvoisuutta*. Ohjauksella autetaan kansalaisia voittamaan opiskelun ja työllistymisen esteitä, jotka liittyvät etniseen taustaan, sukupuoleen, ikään toimintakykyyn tai yhteiskunnalliseen asemaan. (OECD, 2004)

Opinto-ohjauksen tärkeänä tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tarvitsemaansa henkilökohtaista ja muuta ohjausta. Periaatteessa opinto-ohjauksen toisena päätavoitteena on, että kaikkien yhteistyössä mukana olevien oppilaitosten henkilöstöt osallistuu omalta osaltaan ohjaukseen. Tällöin tarvitaan yhteistä näkemystä opinto-ohjauksen toimintatavoista, työnjaosta, resurssista ja hallinnosta. Ohjausta koskeva työnjaon on oltava selvä ja opiskelijan on tiedettävä, millaisia ohjauspalveluja on tarjolla ja mistä niitä saa sekä kuka mistäkin palvelusta on vastuussa. Opinto-ohjaussuunnitelmaa laadittaessa on toisaalta muistettava, että yksin opinto-ohjauksella ei ratkaista kaikkia ongelmia. Kyse on kaikkien oppilaitosten ja jopa oppilaitosten ulkopuolistenkin tahojen yhteisestä toiminnasta.

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on perehtyä kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaukseen ja sen taustalla oleviin tekijöihin kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Työn tarkoituksena on kehittää kaksoistutkintojen opinto-ohjausta Jämsän seudulla luomalla oma opinto-ohjaussuunnitelma kahden tutkinnon opintoja varten. Tavoitteena on kuvata kahden tutkinnon opintojen ohjausta ja luoda opinto-

ohjaussuunnitelma ennen opintoja ja opintojen toteutus-, alku-, etenemis- sekä päättövaiheessa. Tässä kehittämishankkeessa keskitytään lähinnä ylioppilastutkinnon, lukiokoulutuksen ja ammatillisen perustutkinnon yhdistämistä koskevaan opinto-ohjauksen suunnitelmaan.

1.1. Kehittämishankkeen lähtökohdat ja tausta

Ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyö on vuodesta 1998 lähtien ollut lakiin perustuva koulutuksen järjestäjiin kohdistuva velvoite. Lukio lain (L 21.8.1998/629) pykälässä 5 ja laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 21.8.1998/630) pykälässä 10 todetaan seuraavaa: ” Koulutuksen järjestäjien tulee olla yhteistyössä alueella toimivien lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa.”

Lisäksi opetussuunnitelma pitää laatia siten, että se ”antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin koskeviin valintoihin tarvittaessa myös muiden ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien antamaa opetusta hyväksi käyttäen.” (L 21.8.1998/630 § 14 ja L 21.8.1998/629 § 11.)Yhteistyön lisääminen nähdään keskeisenä keinona tarjota laadukkaita ja mahdollisimman monipuolisia koulutuspalveluja maan kaikissa osissa.

Valtakunnallisessa kehittämissuunnitelmassa on tavoitteena, että lukioiden ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä lisätään erityisesti yhteisen opintotarjonnan, yhteisten opinto-ohjelmien sekä oppilaitosten alueellisen koulutustarjonnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tavoitteissa on edistää lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamista ammatillisen perustutkinnon ohella. Määrällisenä tavoitteeksi on asetettu ylioppilastutkinnon suorittajien määrä kymmeneen prosenttiin ammatillisen perustutkinnon suorittavista. (Opetusministeriö 2004, 37-38.)

Jämsän seudulla ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyö oli jo alkanut pienimuotoisena ennen lainsäädännön velvoitetta. Syksyllä 1994 otettiin käyttöön yhteistarjotin vapaasti valittavia opintojen suorittamista varten ja määriteltiin yhteistoiminta-aika kyseisiä opintoja varten. Toistakymmentä vuotta sitten aloittivat ensimmäiset kahden tutkinnon suorittajat pääkoulunaan Jämsän kaupungin omistama

Maatalous- ja puutarhaoppilaitos. Opintojen modulointi aloitettiin vuodesta 1994 lähtien ja vuonna 1997 siirryttiin yhteiseen jaksojärjestelmään. Ensimmäiset varsinaiset kahden tutkinnon opiskelijat ovat valmistuneet 2001 pääkoulunaan Jämsänkosken Kauppaoppilaitos.

Jämsän seudulla vaikuttanut SKY-projekti (seudullinen koulutusyhteistyö- ja yrittäjyysshanke) laittoi alkuun lukio- ja ammatillisen koulutuksen yhteistyöhön kehittämisen voimakkaammin. Vuonna 2005 ko. projektin kehittämisenäkemyksen mukaisesti Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän toimesta katsottiin tarpeelliseksi palkata erillinen kaksoistutkintokoordinaattori yhdistelmätkintojen kehittämistyöhön.

Tällä hetkellä yhteistyötoimintaa ohjaa ja koordinoi *Jämsän seudun toisen asteen yhteistyösopimus ja johtosääntö*. ”Työrukkasena” toimii *toisen asteen johtoryhmä* ja *opintojenohjaajien ryhmä*, joissa edustukset toimivat ristiin. Toisen asteen johtoryhmän muodostavat verkostoon kuuluvien oppilaitosten rehtorit ja koulutusjohtajat sekä opiskelija- ja opinto-ohjaajaedustaja. Johtoryhmän kokouksiin voi osallistua tarvittaessa erilaisia asiantuntijoita kuten esim. kaksoistutkintokoordinaattori. Opinto-ohjaajien ryhmän muodostavat seudulla työskentelevät toisen asteen ja nivelvaiheen TSEMPPI-koulutuksen sekä peruskoulunsa päättävien luokkien opinto-ohjaajat ja kaksoistutkintokoordinaattori.

Kahden tutkinnon suorittajien määrä on tällä hetkellä noin 59 opiskelijaa (pääkouluna lukio 16 opiskelijaa, pääkouluna ammatillinen oppilaitos 32, yksi oppisopimusopiskelija ja kahden ammatillisen tutkinnon suorittavia on 10 opiskelijaa). Tavoitteena on saada ylioppilastutkinnon suorittajien määrä kymmeneen prosenttiin ammatillisen perustutkinnon suorittavista, mikä tarkoittaa seudullamme noin sataa opiskelijaa. Määrällisten tavoitteiden lisäksi vielä tärkeämpää on kiinnittää huomiota yhteistyön ja kahden tutkinnon opiskelijoiden opinto-ohjauksen laatuun. Varsinaista virallista kahden tutkinnon opinto-ohjauksen suunnitelmaa ei ole ollut vielä olemassa, joten sen laatiminen ja käyttöönotto antaa mahdollisuuden kehittää ko. ohjauspalveluja laadullisesti.

Jämsän seutu osallistui Opetusministeriön Arviointineuvostolta tilaamaan arviointihankkeeseen, joka koski lukio- ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä

opetuksen järjestämisessä. Arviointihaketta koskeva valtakunnallinen raportti on julkaistu syksyllä 2007. Tämän arviointiprosessin myötä selvitettiin lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön tilannetta Jämsän seudulla. Selvitystyön yhteydessä laadittiin yhteinen toimintastrategiasuunnitelman vuonna 2006. Tätä suunnitelmaa ei ole vielä arvioitu ja täsmennetty uuden kehittymistilanteen mukaiseksi.

Tärkein perustelu tämä kehittämishankkeen tarpeellisuudesta liittyy siihen, että koulutuksen järjestäjiltä edellytetään laadittuja opetussuunnitelman mukaisia opinto-ohjaussuunnitelmia. Jämsän seudulla ei ole vielä olemassa kirjallista varsinaista kahden tutkinnon opintoja koskevaa kokonaisvaltaista opinto-ohjaussuunnitelmaa. Tämän hankkeen tuotos palvelee suoraan käytännön tarvetta ja toimii jatkokehittämisen pohjana sekä lukio- ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön että sitä koskevan opinto-ohjauksen suhteen. Opinto-ohjausjärjestelmät etenevät hierarkisesti, edeten valtakunnallisista tavoitteista, alueellisiin tavoitteisiin, koulutuskuntayhtymän tavoitteisiin päätyen oppilaitoskohtaisiin tavoitteisiin ja opinto-ohjausalankohtaisiin tavoitteisiin. Kahden tutkinnon opintoja koskevan ohjaussuunnitelman taustana toimivat siis yleiset valtakunnalliset ja oppilaitoskohtaiset ohjaustavoitteet.

1.2. Opinto-ohjaussuunnitelma ja sen tehtävä

Opinto-ohjaussuunnitelman tehtävänä on määrittää opinto-ohjauksen asema oppilaitoksen keskeisenä toimintaperiaatteena eli strategiana. Suunnitelmaan voidaan kirjata opinto-ohjauksen toimintatavat, työnjako, resurssit ja hallinto. Opinto-ohjaussuunnitelman laadinnalla varmistetaan se, että opiskelijat tietävät millaisia ohjauspalveluja oppilaitoksessa on tarjolla ja kuka niistä vastaa. Suunnitelma selkiyttää ohjauspalvelujen työnjaon myös oppilaitoksen opettajille ja muulle henkilökunnalle. (Numminen, Heino, Joronen-Vallin, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005, 3.)

Opinto-ohjaussuunnitelman rakentaminen tulee olla laajapohjainen, koska opinto-ohjaus säädöksiensä mukaan on koko oppilaitoksen henkilöstön vastuulla. Tehtävään on hyvä nimetä työryhmä, jossa on ohjauksen asiantuntijoita, opettajia, muuta henkilökuntaa ja opiskelijoita. Myös oppilaitoksen johdon mukanaolo suunnitelman laadinnassa on välttämätöntä, koska ohjauksen tavoitteiden ja toimintalinjausten on

tuettava koko oppilaitoksen strategiaa ja perustehtävää. Johto vastaa myös siitä, että opinto-ohjaussuunnitelma vahvistetaan osana oppilaitoksen opetussuunnitelmaa. (Numminen ym. 2005, 10-11.)

Oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimisessa voidaan käyttää erilaisia jäsentämistapoja. Opinto-ohjausta voidaan jäsentää opintoajan, ohjauksen sisällön tai teeman, työmuodon tai työnjaon mukaan. Mikään näistä lähestymistavoista ei kuitenkaan yksin riitä oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman rakenteeksi, vaan suunnitelmassa olisi pyrittävä sovittamaan yhteen kaikki edellä mainitut ulottuvuudet. Lisäksi opinto-suunnitelmassa tulisi päättää siitä, miten opinto-ohjauksen sisältöä ja sen laatua seurataan ja arvioidaan osana oppilaitoksen muuta laatujärjestelmää. (Numminen ym. 2005, 8-10,18.)

Opinto-ohjaus on valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa esitetty jaettavaksi neljään ajanjaksoon: ohjaus ennen opintojen alkua, opintojen alkuvaiheessa, opintojen aikana ja loppuvaiheessa. Ohjaus ja seuranta voivat tarvittaessa jatkua vielä opintojen päättymisen jälkeenkin.

Tässä kehittämishankkeessa opinto-ohjaussuunnitelman laatiminen jäsenetään pääasiassa opintoajan mukaan, mutta pyritään samalla yhteen sovittamaan kaikki edellä mainitut muutkin ulottuvuudet. Kahden tutkinnon opinto-ohjaussuunnitelman tavoitteena on selventää sitä, mitä opinto-ohjauksella tarkoitetaan, millaista opinto-ohjausta ko. opiskelijoille annetaan, sekä ketkä ohjausta antavat. Tavoitteena on myös se, että opiskelijat tietävät, minkälaista opinto-ohjausta on saatavilla ja keneltä ohjausta voi saada. Opinto-ohjaussuunnitelman tehtävänä on myös toimia opinto-ohjauksen arvioinnin välineenä.

Kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaussuunnitelma, joka tässä kehittämistehtävässä esitellään, on yhdistelmä tämänhetkisiä käytänteitä ja osittain uusia toimintaehdotuksia. Tämä suunnitelma ei ole staattinen eikä ainoa oikea vaihtoehto, vaan joustava hahmotelma käytännön toiminnan pohjaksi ja sen selkeyttämiseksi. Tarvittaessa kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaussuunnitelmaa päivitetään käytännön toiminnan arvioinnin pohjalta tulleiden muutosten mukaiseksi.

2. KAHDEN TUTKINNON OPINTOJEN MÄÄRITTELYÄ JÄMSÄN SEUDULLA

Kahden tutkinnon opintoja varten ei ole olemassa yhtä ainoaa järjestämismallia, vaan se muodostuu seudullisten ja yhteistyössä mukana olevien tahojen sekä oppilaitosten erityispiirteiden mukaan. Toisen asteen koulutuksen yhteistyö velvoite ei koske oppilaitoksia vaan toisen asteen koulutuksen järjestämistä, mikä jättää siten koulutuksen paikallisille järjestäjille suuret mahdollisuudet erilaisiin organisoitumis- ja työskentelytapoihin. Monet konkreettiset käytännön esteet, kuten välimatkat, aikataulut, toimintaympäristöjen erilaisuus ja tilajärjestelyt edelleen vaikuttavat yhteistyön ja siihen liittyvien yhteisten opintojen järjestämiseen. Lisäksi rahoitusjärjestelmä ei tue edelleenkään yhteistoimintaan. Kahden tutkinnon opinnot järjestetään samalla yksikköhinnalla kuin muukin toisen asteen opiskelu. Tuloksellisuusrahoituksessa ei oteta huomioon kahden tai kolmen tutkinnon opiskelijoita. (ks. Mäensivu, Mäenpää, Määttä, Volanen, Knubb-Manninen, Mehtäläinen & Räisänen 2007, 6 ja 20.)

Yhteistyön keskeisenä tavoitteena ovat tarjota opiskelijoille mahdollisuudet yksilöllisiin valintoihin sekä joustaviin ja monipuolisiin koulutusohjelmiin ja edistää kansalaisten tasa-arvoa laadukkaiden koulutuspalvelujen saannissa. Teoriassa Jämsän seudulla on kaikilla opiskelijoilla tasapuolinen mahdollisuus osallistua kahden ja kolmen tutkinnon opintoihin. Käytännössä on kuitenkin joitakin ongelmia. Esimerkkinä voisi mainita ammatillisen puolen yhteisten ja vapaavalintaisten opintojen jaksottamisen vaikeus yhteen kokonaiseen jaksoon. Joillakin linjoilla ammatillisia opintoja on joka jaksossa, joka vaikeuttaa lukio-opintojen osallistumiseen.

Kahden tutkinnon opinto-ohjausta varten on Jämsän seudulla laadittu yhteinen toisen asteen opinto-opas. Siihen on koottu kahden tutkinnon opintoja koskevia tietoja ja kaikkien seudullisessa toisen asteen koulutuksen yhteistyössä mukana olevien oppilaitosten kurssitarjonta. Tätä opasta käytetään hyväksi kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjauksessa ja markkinoinnissa. Kahtena ensimmäisenä vuotena eli lukuvuosina 2005-2006 ja 2006-2007 opas laadittiin kirjallisena. Lukuvuosina 2007-2008 ja 2008-2009 opas on julkaistu vain sähköisessä muodossa ja voimassa oleva

opas löytyy osoitteesta:

http://www.jamsanseutu.fi/asukkaille/koulutus_ja_opetus/seudullinen_opinto-opas/

2.1. Opintojen määrittelyä

Kahden tutkinnon opinnoilla (moni-/yhdistelmätkinnot) tarkoitetaan Jämsän seudulla seuraavia yhdistelmiä:

- ylioppilastutkinto + ammatillinen perustutkinto (kaksoistutkinto)
- ammatillinen perustutkinto + ammatillinen perustutkinto
- ylioppilastutkinto + lukion oppimäärä + ammatillinen perustutkinto (kolmoistutkinto)

Kahden ammatillisen tutkinnon yhdistäminen vaatii oman opinto-ohjaussuunnitelmansa ja tässä kehittämishankkeessa keskitytään lähinnä lukio ja ammatillisten opintojen yhdistelmään.

Ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyöhön liittyvällä terminologialla ei ole yhtenäistä säädösperustaa. Käytäntö on kirjava ja vakiintumaton. Nuorisoasteen koulutuskokeilussa käytettiin mm. termejä yhdistelmäopinnot, yhdistelmätkinto ja kahden rinnakkaisen tutkinnon suorittaminen. Yhdistelmäopinnoilla tarkoitettiin nuorisoasteen tutkintoa, joka muodostui ammatillisista ja lukio-opinnoista sekä mahdollisesta työharjoittelusta. Koulutuksen kentällä käytetään tällä hetkellä yleisesti termejä yhdistelmätkinnot, kaksoistutkinto, kahden tutkinnon suorittaminen, kolmoistutkinto ja ammattilukio. Opetushallitus käyttää termejä kahden tutkinnon suorittaminen ja kahden tutkinnon opinnot. Kahden rinnakkaisen tutkinnon suorittaminen, kahden tutkinnon suorittaminen ja kaksoistutkinto tarkoittavat tässä yhteydessä samaa: opiskelija suorittaa samanaikaisesti sekä ammatillisen perustutkinnon että ylioppilastutkinnon. (Mäensivu ym. 2007, 28.)

Kolmoistutkinto tarkoittaa sitä, että opiskelija saa ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon lisäksi lukion päättötodistuksen. Kolmoistutkinto on terminä ongelmallinen, sillä lukionpäättötodistusta ei koulutuksen nykyterminologiassa nimitetä "tutkinnoksi", vaikka siitä aivan hyvin ammatilliseen perustutkintotodistukseen rinnastaen voitaisiin käyttää esimerkiksi nimitystä "lukiotutkinto". Kummassakin tapauksessa opiskelija on suorittanut vaadittavan

vähimmäismäärän opintoja ja saa siitä todistuksen, jolla vain on erilainen nimi.
(Mäensivu ym. 2007, 28.)

Lukion päättötodistus ja ammattitutkintotodistus ovat rinnasteisia todistuksia, joista vain toinen tarvitaan jatko-opintokelpoisuuden saavuttamiseksi. Kahden tutkinnon opinnot antavat mahdollisuuden suorittaa ylioppilastutkinnon ammatillisissa opinnoissa tai ammatillisen perustutkinnon lukio-opintojen aikana. Kahden tutkinnon opinnot laajentavat yleissivistystä ja sitä kautta parantavat jatko-opintovalmiuksia. Ammattikorkeakouluun haettaessa opiskelija saa valita, kummalla päästötodistuksella hän hakee. Varsinaisia lisäpisteitä ei opiskelija kahden tutkinnon suorittamisesta tule saamaan.

Kahden tutkinnon opinnot edellyttää opiskelijalta halua opiskella, ahkeruutta ja vastuunottoa omista opinnoista. Jämsän seudulla kahden tutkinnon opintoihin ei ole olemassa mitään erillistä valintajärjestelmää. Opiskelun etenemistä seurataan tiiviillä opinto-ohjauksella. Hyvä opintomenestys yläasteella on osoittautunut kuitenkin takaavan myös kahden tutkinnon opiskelun onnistumisen. Mikäli toisen asteen opiskelija haluaa suorittaa koko tutkinnon lähihoitaja- tai nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaperustutkinnon osalta, hänen on osallistuttava soveltuvuuskokeeseen.

Jämsän seudulla on mahdollista suorittaa kahden tutkinnon opinnot niin, että opiskelijan pääkouluna voi olla mikä tahansa paikallisista toisen asteen oppilaitoksista eli Jämsän, Jämsänkosken, Kuhmoisten lukio tai Jämsän seudun koulutuskeskuksen oppilaitoksista: Ammattioppilaitos, Kauppaoppilaitos, Metsäoppilaitos, Sosiaali- ja terveysalan oppilaitos, Maatalous- ja puutarhaoppilaitos. Erillisen sopimuksen mukaan opiskelija voi opiskella lukiossa myös omalla paikkakunnallaan tai iltalukioissa.

Yksi vaihtoehto koko yhdistelmä­tutkinnon suorittamiselle on, että opiskelija opiskelee esimerkiksi yksi tai kaksi jaksoa toisessa oppilaitoksessa. Näiden vaihtojaksojen aikana suoritettavat opinnot hyväksiluetaan oman oppilaitoksen opintoihin, joten yksittäiset vaihtojaksotkin edistävät ja laajentavat päätutkinnon valmistumista.
(Ruotsalainen 2006, 10-11.)

Jämsän seudulla kahden tutkinnon opintojen rahoitus on hoidettu vaihtokurssien erillisellä hinnoittelulla. Lähettävä oppilaitos maksaa 100 €a kurssista tai opintoviikosta. Tämä sama maksu koskee myös työssäoppimisen jaksoja. Opiskelijalle kahden tutkinnon opinnot ovat maksuttomia lukuun ottamatta matka-, kirjallisuus- ja välinekuluja sekä materiaalikuluja.

2.2. Opintojen muodostuminen

Ammatillinen perustutkinto koostuu 120 ov opinnoista, joihin sisältyy kaikille yhteiset opinnot 20 ov, vapaavalinnaiset opinnot 10 ov ja ammatilliset opinnot 90 ov. Yhteiset opinnot 20 ov koostuu pakollisista yhteisistä opinnoista 16 ov ja valinnaisista yhteisistä opinnoista 4 ov. Ammatilliset opinnot koostuvat pakollisista ammatillisista opinnoista 80 ov ja valinnaisista ammatillisista opinnoista 10 ov. Pakollisiin ammatillisiin opintoihin sisältyy vähintään 20 ov työssäoppimista.

Opiskelijan, joka aikoo ammatillisen perustutkinnon lisäksi suorittaa ylioppilastutkinnon, kannattaa opiskella lukiossa ainakin pakollisten ylioppilastutkinnon tutkintoaineiden pakolliset kurssit. Ylioppilastutkinto koostuu 4 pakollisesta kokeesta. Kaikille pakollinen koe on äidinkieli ja seuraavista on valittava 3 koetta: toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka ja reaali. Yhden edellä mainituista pakollisista kokeista on oltava vaativamman tason koe. Lisäksi voi suorittaa ylimääräisiä/vapaaehtoisia kokeita.

Ylioppilaskirjoituksiin voi kyllä ilmoittautua myös opiskelija, joka on suorittanut 120 opintoviikon laajuisen ammatillisen tutkinnon, mutta menestyäkseen hänen kannattaa suorittaa lukio-opintoja mahdollisimman paljon pakollisissa ylioppilastutkintoaineissa. Lisäksi on erittäin suositeltavaa suorittaa myös pakollisten aineiden syventäviä kursseja. Kaksoistutkinnossa on kannattavaa opiskella lukiotavoitteisesti vähintään 23-30 kurssia riippuen matematiikan laajuudesta ja syventävien kurssien määrästä. Lukiossa suoritettut kurssit hyväksiluetaan ja muunnetaan muuntotaulukon mukaisesti ammatillisessa perustutkinnossa.

Ammatillisista opinnoista voit vaihtaa lukiossa suoritettavaksi:

Kaikille yhteiset opinnot 20 ov.

Vapaasti valittavat opinnot 10 ov

Ammatillisia valinnaisia opintoja 10 ov:a koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisesti.

Kaikille yhteiset opinnot koostuvat seuraavista aineista: äidinkieli 4 ov, ruotsi 1 ov, englanti 2ov, matematiikka 3 ov, fysiikka ja kemia 2 ov, yhteiskunta-, yritys- ja työelämä-tieto 1 ov, taide- ja kulttuuri 1 ov , liikunta 1 ov ja terveystieto 1 ov.

Ammatillisista opinnoista työssäoppimista on vähintään 20 ov ja siihen kuuluu oppinnäytetyön tekeminen vähintään 2 ov. Vapaasti valittavia opintoja voidaan suorittaa myös harrastustoiminnan yhteydessä.

Ammatillinen perustutkinto 120 ov	Ammatillinen pt. ja yo-tutkinto 120 ov
Yhteiset opinnot 20 ov Vapaasti valittavat opinnot 10 ov	Korvattavissa lukio-opinnoilla 30 kurssia
Ammatilliset opinnot 90 ov - opintoja 60 ov - työssäoppiminen 20 ov - ammatilliset valinnaiset opinnot 10 ov	Ammatilliset opinnot 80 ov - opintoja 60 ov - työssäoppiminen 20 ov - korvattavissa lukio-opinnoilla 10 kurssia

Kuvio 1. Ammatillinen perustutkinto ja yo-tutkinto (Ruotsalainen 2006, 12.)

Ammatillinen tutkinto on oltava valmis ennen kuin ylioppilastutkinto tulee hyväksytyksi. Ylioppilaskirjoitukset voi aloittaa puolentoista vuoden ammattiopiskelun jälkeen, joka tarkoittaa noin 60 ov:n laajuisia opintoja.

Opiskelu tapahtuu pääsääntöisesti vaihtojaksojärjestelmällä. Jämsän seudulla on käytössä viisijaksojärjestelmä. Yksi jakso sisältää noin 8 opiskeluviikkoa. Opiskelu tapahtuu joko kokonaisilla jaksojen vaihdoilla toiseen oppilaitokseen tai yksittäisillä

tuntien vaihdoilla päivittäin. Mikäli vaihtojaksojärjestelmä kokonaisina jaksoina ei ole mahdollista, opiskelijalle laaditaan ”räätälöitynä” henkilökohtainen opiskeluohjelma.

Jämsän Aikuislukion tiloissa toimiva Pirkanmaan etälukio ja Jyväskylän Aikuislukio tarjoavat yhden vaihtoehdon opiskella joko kaikkia pakollisia ylioppilastutkinnon aineita tai yksittäisiä ja kertausta vaativia kursseja. Aikuislukiossa on mahdollisuus suorittaa opintoja ilta-aikaan. Aikuislukion ja päivälukion opintoja voi myös yhdistää.

Pakollisten ylioppilastutkintoaineiden suorittaminen vaatii käytännössä neljän tai viiden jakson opiskelua lukiossa. Tämä vastaa vuoden tiiviitä opintoja. Ensimmäisenä opiskeluvuotena kokonaisia jaksoja voi olla esim. kaksi, toisena kaksi ja kolmantena vuotena yksi sekä näiden lisäksi ylioppilaskirjoitukset. Opiskelija voi myös opiskella lukioaineita ammatillisten opintojen työssäoppimisen jaksoilla, jolloin kesälomien hyödyntäminen työssäoppimisen opiskeluun edistää opintojen suorittamista. Mikäli opiskelija suorittaa ylioppilaskirjoitukset neljässä aineessa hyväksytysti ja etenee ammatillisissa opinnoissaan opintosuunnitelman mukaisesti, on hänellä mahdollisuus saada kolmessa vuodessa ammatillinen perustutkinto sekä ylioppilastutkinto (ei lukion koko oppimäärää). Yleensä opintojen kesto on 3-4 vuotta kokonaisuudessaan. (Ruotsalainen 2006, 12-13.)

Opiskelijan on mahdollista suorittaa myös koko lukion oppimäärä, jolloin hän saa myös lukion päästötodistuksen. Tätä kutsutaan kansanomaisesti kolmoistutkinnoksi. Lukion oppimäärä koostuu vähintään 75 kurssista. Se sisältää pakollisten aineiden osalta riippuen matematiikan laajuudesta 57- 61 kurssia, joista syventäviä aineita on oltava vähintään 10 kurssia. Lisäksi syventäviä ja soveltavia opintoja matematiikan laajuudesta riippuen on vähintään suoritettava 14-18 kurssia, enimmäismäärää ei ole rajoitettu. Aikuislukiossa lukion oppimäärä koostuu 44 kurssista. (Ruotsalainen 2006, 13.)

Lukiolainen voi valita ammatillisen jakson lähes milloin vain, kunhan huolehtii siitä, että etenee pakollisissa lukio-opinnoissaan opintosuunnitelmansa mukaisesti. Lukiolainen saa ammatillisilla opinnoillaan hyväksiluetuksi lukio-opintoihin kaikki soveltavat 18 kurssia. (Ruotsalainen 2006, 13.)

3. OPINTO-OHJAUS KÄSITTEENÄ

Käsiteanalyysiin kuuluu, että käsitteen filosofinen ulottuvaisuus kytkeytyy itse käsitteen merkityksen rakenteeseen. Tarkasteltaessa jotain käsitettä, tulee painottaa sen filosofista ulottuvaisuutta. Tässä filosofiassa myös eettisyyden ulottuvaisuus on tärkeää eli se millaiseen toimintaan tietynlainen käsitteen määrittely johtaa? Kriittisesti ajateltuna ei ole ihan samantekevää se, että miten opinto-ohjauksen käsite määritellään ja millaiset käsitteen määrittelyt saavat ”vallan” käytännön toimintaa ajatellen.

Käsiteanalyysin tekeminen on myös itsessään filosofista luonteeltaan. Käsite saa merkityksensä sen todellisuuden mukaan, jossa se esiintyy. Käsite konkretisoituu käytännön toiminnan yhteydessä. Käsite ei ole sama asia kuin nimi tai merkki. Sana on merkki ja käsite on merkitys. Läheskään kaikilla käsitteillä ei ole omaa nimeä. Käsitteellistäminen Kantin termin on organisoitu käsitys. Ilmiöt oivalletaan ja vasta, kun ne organisoidaan ja luokitetaan, niistä tulee käsitteitä. Käsitteet ovat henkisiä kuvia todellisuudesta. Käsitteet tuovat järjestystä havainnoille ja oivalluksille. Käsitteen määrittely lisää tietoisuutta siitä toiminnasta, jota se koskee. (ks. Niiniluoto 1984, 118; Voutilainen, Mehtäläinen, Niiniluoto 1990, 30-32.)

Silloin kun käsitteeltä puuttuu selvä määrittely, jokainen henkilö voi määrittellä sen esim. tilanteensa mukaan ja persoonallisen kokemuksensa mukaan. Toisaalta voidaan pohtia, onko millään käsitteellä olemassa yhtä yleistä määritelmää ja keiden määrittelyt ovat legimitoituja. Jos käsitteellä ei ole yhtä ”oikeaa” määritelmää, käsitteen eksaktius traditionaalisessa tieteellisessä mielessä voi olla silloin uhattu. Kriittisen tieteen näkemyksen mukaan kaikki yksittäiset käsitteen määrittelyt on voitava kyseenalaistaa. Niitä on arvioitava kriittisesti sen suhteen keiden intressejä tietyt määritelmät palvelevat. Erilaisten käsitteiden määrittelystä tulee käydä diskurssia ja käsitteen määrittely kehittyy dialektisesti teesi-antiteesi-synteesi vaiheiden kautta. Rodwellin (1996, 306) mukaan henkilökohtaisella tasolla käsiteanalyysi edistää aina kriittistä ja käsitteellistä ajattelua kohti intellektuaalisia päämääriä.

Ohjauksen käsite voidaan määrittellä monesta eri lähtökohdista käsin. Ohjauksen käsite saa erilaisia merkityksiä sen mukaan, millainen filosofia ja arvot sen taustalle kytkeytyvät. Ohjauksen käsitteen määrittelyn taustalla voi olla hyvinkin erilainen tiedon-, ihmis-,

oppimis- ja todellisuuden käsitys. Ohjauksen käsitteen määrittely on siksi tärkeää, että se johtaa tietynlaiseen ohjausteoriaan. Jokainen käytännön työtä tekevä opinto-ohjaaja perustaa työskentelynsä tietynlaiseen ”käyttöteoriaan”. Ohjauksen käsitteen lisäksi kokonaisen teoreettisen perustan luomiseksi opinto-ohjaajalla tulee olla käsitys ihmisestä, oppimisesta, ohjaamisesta ja siitä todellisuudesta, jossa sitä toteutetaan. Tärkeää on myös käsittää näiden eri käsitysten välinen suhde toisiinsa. Juuri näiden eri käsitteiden suhteiden selvittämisestä rakentuu teoria, joka ohjaa toimintaamme. Käytännön toimintaa ajatellen on olemassa vaihtelua sen suhteen, kuinka tietoinen käytännön toimija on ”käyttöteoriastaan”. Tämän asian tekee vielä haastavammaksi se, että käytännön empiirisessä todellisuudessa erilaisissa tilanteissa nämä teoriat voivat vaihdella yksittäisenkin toimijan kohdalla. (vrt. Luukkainen 2004, 209-211.)

Erilaisten käsitteen määrittelyä voidaan tarkentaa tutkimalla sen lähikäsitteitä. Ohjausta (counselling) kuvaavina lähikäsitteinä pidetään *informointi* (information giving), *neuvojen antaminen* (advice) ja *neuvonta* (guidance). Usein on kuitenkin vaikea vetää rajoja eri käsitteiden ja tehtävälueiden välille ja arvioida, missä neuvonta loppuu ja ohjaus alkaa. Erot eivät johdu pelkästään näkemuserosta ja erilaisista ohjausfilosofioista, vaan myös historiallisista muutoksista sen suhteen, miten ohjausala on ymmärretty. (ks. Lairio & Puukari 1999, 15.)

Usein ohjaus oppilaitoksessa on nähty eräänlaisena palvelujärjestelmänä. Helakorven ja Olkinuoran (1997) mukaan opinto-ohjaus on opiskelijoille suunnattua ohjaus-, tiedotus- ja neuvontapalvelua. Tässä määritelmässä ohjauksen tehtäväksi on nähty yksilön opintojen prosessimainen ohjaaminen (Kasurinen 2004, 40). Tässä määritelmässä korostetaan myös ohjauksen kontekstia eli sitä palvelujärjestelmää, jossa opinto-ohjaus tapahtuu. Tällöin yksittäisen opinto-ohjaajan persoonallinen toiminta ei ole keskipisteenä. Palvelunäkökulma korostaa asiakkuutta ja hänen oikeuttaan saada palvelua.

Lerkkasen (2002, 47-49) mukaan ohjauksessa autetaan opiskelijaa tekemään valintoja ja suunnitelmia sekä toteuttamaan niitä. Toiminnan kohteena on prosessi, jossa opiskelija oppii arvioimaan ja kehittämään vahvuuksiaan suhteessa toimintaympäristönsä mahdollisuuksiin. Se on neuvottelua, jossa tuetaan opiskelijan päätöksentekoa. Tässä määritelmässä opinto-ohjauksen painopiste siirtyy vuorovaikutukselliseen opiskelijaa henkilökohtaisesti tukevaan toimintaan ja tärkeää

on vastavuoroinen neuvottelu, jonka tulee päättyä tiettyyn opiskelijan omaehtoiseen valintaan.

Ohjaukäsäite voidaan jakaa ohjauksen alueiden mukaan kolmeen toisensa leikkaavaan alueeseen. Nämä ovat opiskelun, koulutus- ja uravalinnan sekä ammatillisen ja persoonallisen kasvun ohjaus (Lerkkanen 2002, 162). Tätä voidaan myös kutsua holistiseksi ohjausmalliksi. *Ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus* on tiedon ja kokemuksen välittämistä, joka nähdään jatkumona koko opiskeluajan. *Opintojen ohjauksen* lähtökohtana on, että opiskelija oppii tuntemaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa sekä oppii hallitsemaan erilaisia opiskelumenetelmiä ja hankkimaan itsenäisesti tietoa erilaisista lähteistä. *Persoonallisen kasvun ohjaus* oppilaitoksissa tarkoittaa laajasti käsitettynä psykososiaalista tukea ja moniammatillista opiskelijahuoltotyötä. (vrt. Kasurinen 2004, 40-43.)

Nämä eri alueet vaativat erilaisia tavoitteita ja niiden saavuttamiseksi erilaisia taitoja yksittäiseltä opinto-ohjaajalta. Persoonallisen kasvun ohjaus on näistä varmaan se vaativin alue. Ihmisenä kasvamisen alueella opinto-ohjaamisen käsite voidaan mieltää laajana kokonaisvaltaisena elämään sidottuna käsitteenä. Se vaatii myös yksittäiseltä käytännön opinto-ohjauksen toimijalta persoonallista ja henkistä kasvua ihmisenä. Yksinkertaisesti kuvattuna opinto-ohjaajalle itselleen nousee vaatimus kasvaa itsensä mittaiseksi ihmiseksi ja ammattilaiseksi. Perusteluna tälle ”sokea ei voi taluttaa toista sokeaa”. Käytännössä tilanne on usein kuitenkin tällainen, vaikka emme sitä aina tiedostakaan.

Peavy (1997) määrittelee ohjauksen laaja-alaisena elämänsuunnitteluna, jonka tavoitteena on auttaa asiakasta hänen valtautumisprosessissaan eli prosessissa, joka auttaa häntä elämään aikaisempaa paremmin tasapainossa ympäristönsä kanssa ja käyttämään omia mahdollisuuksiaan tavoitteellisesti hyväkseen. Taitava ohjaus auttaa ja kohtaa yksilön tarpeet. Peavy on kuitenkin korostanut, että taitava ohjaukikäytäntö perustuu tiedeperustaa enemmän ”kansanviisauteen”, kulttuurisesti herkkään kommunikointiin ja paikalliseen pikemminkin kuin yleispätevään tietoon. (Peavy1999,19-25; Onnismaa, Pasanen & Spangar 2000, 6.)

Määritelmissä, jotka perustuvat käsitykseen ohjauksesta prosessina, korostetaan niitä muutoksia, joita ohjaus saa aikaan ohjattavassa, sekä niitä prosesseja, joiden kautta tuo

muutos syntyy. Monet ohjausprosessia korostavat määritelmät näkevät ohjauksen oppimisprosessina, jonka kuluessa ohjattavassa tapahtuu laajempaa persoonallisuuden kehitystä. (Nummenmaa 1992, 8.)

Länsimaiseen ohjaukselliseen ajatteluun ja toimintaan ovat olleet voimakkaasti vaikuttamassa sekä amerikkalainen että brittiläinen ohjausalan perinne. Näiden maiden ohjausalan ammattijärjestöjen laatimissa ohjauksen määritelmässä on viime vuosina nostettu keskeiseksi seikaksi ohjattavan *kokonaisvaltainen hyvinvointi, kehityksellinen näkökulma (koko elämänkaaren huomioonottaminen) ja asiakaskeskeisyys*. (Lairio & Puukari 1999, 16-17.)

Suomalaisissa ohjauksen viimeaikaisissa määritelmässä pidetään tärkeänä asiana sitä, että ohjattava osallistuu itse ja että ohjaus on kokonaisvaltaista. Vaikka ohjauskäsite on hyvin monikerroksinen ja moniulottuvainen voidaan oppilaanohjauksen kehittämistyöryhmän mukaan ohjaukseen kuitenkin kokonaisuutena sisällyttää seuraavia elementtejä. Ensinnäkin ohjauksen tulee olla ohjaajan ja asiakkaan välinen molemminpuolinen luottamuksellinen suhde. Toiseksi ohjauksen tulee luoda opiskelijalle vaihtoehtoja itsearviointiin ja sen tulee sisältää eriasteisia toimenpiteitä ohjaustilanteessa. Kolmanneksi on otettava huomioon se, että toiminnan kohde ei ole opiskelija vaan se prosessi, jossa opiskelija oppii arvioimaan ja kehittämään omia vahvuusalueitaan suhteessa oman toimintaympäristön mahdollisuuksiin. Neljänneksi huomautetaan, että tavoitteena on opiskelun aikaisten ja opiskelun jälkeisten muutostilanteiden itsenäinen kohtaaminen ja hallinta. On myös huomattava, että ohjaajat voivat työkäytäntöjään arvioidessaan hyödyntää ohjaustilanteita ohjaustyönsä kehittämisessä. (Sirén 2003,10.)

Erilaisia auttamismalleja on laskettu olevan yli neljäsataa. Vaikka tutkimuksissa on saatu runsaasti aineistoa ohjauksen vaikuttavuudesta, on esimerkiksi Peavy (1999, 157) kuitenkin sitä mieltä, että mitään yksittäistä ohjausmenetelmää ei ole tutkimuksin voitu osoittaa muita paremmaksi. Tämä voi johtua siitä, että ohjaajan persoonallisuus on yhtä tärkeä kuin hänen käyttämänsä menetelmä. Myöskään tiukka sitoutuminen yhteen ohjausmenetelmään ei ole hyvä asia, sillä se voi estää ohjattavan ja hänen tilanteensa ainutkertaisuuden näkemistä. Useimmilla ohjaussuuntauksilla onkin yhteisenä piirteenä tavoite ihmisten auttaminen niin, että he voivat osallistua

mielekkääseen sosiaaliseen elämään. Hyvä ohjaus on *inhimillistä kohtaamista*, ei esimerkiksi taloudellista toimintaa. (Onnismaa ym. 2000, 9.)

Lairion ja Puukarin (1999, 18) mukaan ohjauksen käytännön kannalta on mahdotonta löytää yhtä kattavaa käsitystä siitä, mitä ohjaus kaikessa moninaisuudessaan on. Oleellisiin näkökohtiin keskittyvät määritelmät voivat auttaa hahmottamaan ohjauksen perusulottuvuuksia. Suurempi merkitys lienee sillä, että eri määritelmät nousevat aina joidenkin tiettyjen tieteenalojen ja ohjausalan lähestymistapojen pohjalta.

Keskeisiä ohjauksen lähestymistapoja edustavat muun muassa psykodynaaminen, humanistinen, kognitiivis-behavioristinen, eksistensiaalis-fenomenologinen, ratkaisukeskeinen, konstruktivistinen ja systeeminen näkökulma. Kaiken kaikkiaan ohjauksen määritelmille on yhteistä se, että ohjaus nähdään erillisenä työmenetelmänä, jolla on omat metodologiset lähtökohdansa ja tavoitteensa, joiden perusteella se on erotettavissa muista vuorovaikutukseen perustuvista vaikuttamisen muodoista, kuten neuvonnasta tai psykoterapiasta. Edelleen ohjauksen kohteena nähdään ensisijaisesti yksilö. (Onnismaa ym. 2000, 7; Nummenmaa 1992, 8.)

Tässä kehittämishankkeessa ja sitä koskevassa ohjaussuunnitelmassa ohjausta ja sen järjestämistä tarkastellaan holistisen mallin mukaisesti. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti opiskelijan ammatillisen ja persoonallisen kasvun ja kehityksen tukeminen, opintoihin liittyvän opiskelun ohjaus sekä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus.

Ohjauksen järjestämistä puolestaan tarkastellaan opintopolku-käsitteen lähtökohdista. Ohjaussuunnitelmassa otetaan huomioon se, että yksittäisten opiskelijoiden opiskelupolkuun liittyvät ohjaustarpeet ovat erilaisia ja ohjauksen tavoitteet, toiminnot sekä toimijat vaihtelevat. Vuorovaikutteisella opinto-ohjauksella ymmärretään, että se on vastavuoroista oppimiseen ja opiskeluun liittyvien valintojen tekemiseen tähtäävää vuorovaikutustoimintaa, joka pohjautuu kriittis-emansipatoriseen filosofiaan ja jonka tavoitteena on ohjattavan voimaantuminen/valtaistuminen (empowerment) ja itseohjautuvuuden lisääminen.

Ohjaustilanteen tulee olla avoin ja vapaa niin, että siellä on tilaa sekä ohjattavan että ohjaajan kriittiselle ajattelulle. Kriittinen ajattelu johtaa ongelman löytämiseen. Kun ongelma on avoimesti tunnustettu ja lausuttu ääneen, se johtaa jo sinäänsä

ongelmasta emansipoitumiseen eli vapautumiseen. Ohjattavaa on tuettava ja autettava toiminnan subjektina löytämään itsestään voimavaroja niin, että hän pystyy tekemään tälle ongelmalleen jotain. Häntä on autettava ratkaisemaan ongelmansa tai päätöksentekoon jonkun valinnan suhteen. Ohjattavalle annetaan asiallista oikeaa tietoa ja häntä autetaan selventämään sekä tiedostamaan omia tavoitteitaan valintojensa tekemisen pojaksi.

Tärkeää on myös ohjattavan aito kohtaaminen persoonana subjekti-subjektisuhteessa, jolloin mahdollistetaan hänen kasvaminen ihmisenä täyteen potentiaaliinsa. Opinto-ohjaukseen kuuluu ohjattavan kannalta itsemääräytyneisyyttä, itsetunnon kehittymistä, oman elämän hallinnan tuntua ja itsensä johtamisen tuntua, motivaation lisääntymistä, oppimista ja itsensä kehittämistä, henkistä kasvamista ja eheytyksen tuntua, liittymisen tuntua kokonaistilanteeseen, elämän laadun parantumisen tuntua ja sosiaalisen oikeuden tuntua. Ohjaaja toimii auttajana, tukijana, neuvojana, resursoijana, konsulttina ja avustajana. Ohjattavan ja ohjaajan vuorovaikutukseen sisältyy luottamusta, empatiaa, osallistuvaa päätöksentekoa, keskinäistä tavoitteiden asettamista, yhteistyötä, neuvottelua, organisationaalisten rajojen rikkomista, järjestystä ja oikeellisuutta/legimitettä. Opinto-ohjauksen tulee lisätä ja kehittää myös sosiaalista pääomaa.

4. OPINTO-OHJAUKSEN TOIMINTAPERIAATTEET JA TAVOITTEET

Ammatillisessa ja lukiokoulutuksessa järjestettävää opinto-ohjausta koskevat säädökset sisältyvät lakiin ja asetukseen ammatillisesta koulutuksesta sekä ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien valtakunnallisiin perusteisiin.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003-2008 linjataan useassa kohdassa opintojen ohjauksen kehittämistarpeita ja tavoitteita. Tuki- ja ohjauspalveluiden tasa-arvoinen riittävyys ja toimivuus halutaan turvata kaikilla koulutuksen tasoilla. Opintojen ohjaus nähdään keinoksi edistää opintojen loppuun saattamista ja tutkintojen suorittamista. Kehittämissuunnitelman mukaan opetuksen laatutasoa voidaan kohottaa kiinnittämällä huomiota yksilöllisiin opintosuunnitelmiin, hyväksilukukäytäntöihin, opiskelijoiden ohjaus- ja neuvontapalveluihin sekä keskeyttämisten vähentämisen toimenpiteisiin. Myös aikuisopiskelijoiden ohjauksella ja neuvonnalla nähdään olevan tärkeä tehtävä yksilöllisten oppimisurien

suunnittelussa. Oppilaitoksissa tarjottavan ohjauksen rinnalla näiden tavoitteiden saavuttamista tukevat työvoimatoimistoissa tarjottavat työvoimapalvelut. (Vuorinen 2005, 9.)

Opinto-ohjauksen eettiset toimintaperiaatteet ovat itsemääräämisoikeus, luottamuksellisuus, totuus, rehellisyys, riippumattomuus, ammattitaidon kehittäminen, hyväksyminen ja luottamuksellisuus, aitous, opiskelijan ja huoltajien kunnioittaminen sekä tasa-arvo/tasavertaisuus.

4.1. Opinto-ohjauksen yhteiset tavoitteet Jämsän seudun ammatillisessa koulutuskuntayhtymässä

Opinto-ohjaus sisältyy kaikkiin ammatillisiin tutkintoihin. Laajuus on vähintään 1,5 opintoviikkoa. Jokaisella opiskelijalla on opintojen aikana oikeus saada henkilökohtaista ja muuta ohjausta tarpeelliseksi katsomansa määrä. Opinto-ohjausta toteutetaan erilaisissa ryhmissä luokkaohjauksena ja pienryhmäohjauksena sekä opiskelijan henkilökohtaisena ohjauksena. Ohjaukseen osallistuvat opinto-ohjaaja, opinto-ohjauksen yhdyshenkilöt, luokanvalvoja/ryhmäohjaaja, tutor-opiskelijat ja jokainen opettaja sekä kaikki henkilökuntaan kuuluvat. Päävastuu on opinto-ohjaajalla, joka koordinoi ohjaustoimintaa omalla vastuualueellaan. Erikoisesti kasvatuksellinen ohjaus ja neuvonta kuuluvat kaikille henkilökuntaan kuuluville. (Jämsän seudun koulutuskeskus 2006, 13; Opetushallitus 2000)

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijan kehittymistä ammatillisen koulutuksen tavoitteiden mukaisesti. Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta, osaan suunnitella opintonsa ja sitoutuu opiskeluun, harjaantuu hyvissä käytöstavoissa ja kehittyy tasapainoiseen aikuisuuteen, saa tukea opiskeluunsa ja elämäänsä liittyvissä ongelmissa, kehittää persoonallisuuttaan ja ammatillista tietouttaan, pystyy kohtaamaan ja hallitsemaan erilaisia elämäntilanteita, saa tietoa ja kokemusta työelämästä, yrittäjyydestä ja ammasteista, tutustuu kansainvälistymisen mahdollisuuksiin opiskelussa ja työelämässä, kehittyy yhteistyötaitoissa, ymmärtää ihmisten ja kulttuurien erilaisuutta, edistää tasa-arvoa koulutuksessa, työssä ja vapaa-aikana, osaa tutkinnon jälkeen hakea työtä tai koulutuspaikkaa ja hyödyntää monipuolisesti nykyaikaista teknologiaa. (Jämsän seudun koulutuskeskus 2006, 13.)

Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS). Sen tavoitteena on erilaisten valintojen kautta sitouttaa opiskelijaa tavoitteelliseen opiskeluun ja ammattiuransa suunnitteluun. Opiskelija etenee opinnoissaan tutkintokohtaisen opetussuunnitelman mukaan. Yhteisöllisyys toteutuu valinnaisilla opinnoilla ja opintojen erilaisilla suoritustavoilla. (Jämsän seudun koulutuskeskus 2006, 13.)

Henkilökohtainen opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä opiskelijan, opinto-ohjaajan ja luokanvalvojan/tutorin kanssa opintojen alkuvaiheessa. Henkilökohtainen opetussuunnitelma laaditaan kirjallisena. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman hyväksyy rehtori tai koulutusjohtaja. (Jämsän seudun koulutuskeskus 2006, 13.)

Henkilökohtaisia opetussuunnitelmia tehtäessä otetaan erityisesti huomioon opiskelijat, joilla on opetuksen aikana tai koulutuksen alkaessa opiskeluun tai elämiseen liittyviä vaikeuksia. Opiskelun aikana opiskelijoita tuetaan ammatillisen identiteetin ja oman elämänhallinnan kehittymisessä. (Jämsän seudun koulutuskeskus 2006, 14.)

Opinto-ohjauksen toteuttaminen on koko koulutuskeskuksen tehtävä. Päävastuu opinto-ohjauksen suunnittelusta ja toteuttamisesta on opinto-ohjaajilla, jotka toimivat yhdyshenkilöinä sekä koulutuskeskuksen sisällä, oppilaitosten välisessä yhteistoiminnassa että yhteistyössä työhallinnon ja muiden viranomaisten, työelämän ja opiskelijoiden kotien kanssa. Opinto-ohjauksen tukena voi toimia myös opiskelijoiden tutor-toiminta. (Jämsän seudun koulutuskeskus 2006, 14.)

4.2. Opinto-ohjauksen yhteiset tavoitteet lukioissa

Lukiokoulutusta ohjaa ja säätelee lukiolaki ja lukioasetus. Lukiokoulutuksen tehtävänä on jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää ja antaa laaja-alainen yleissivistys. Lukiokoulutuksen tulee antaa riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella ja lukiodiplomeilla

Lukion opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa opinnoissa ja huolehtia, että opiskelijalla on riittävät valmiudet siirtyä työelämään ja jatko-opintoihin. Opinto-ohjauksen tulee olla koko lukioajan jatkumo ja ohjaustoimintaan tulee kaikkien koulun opettaja- ja ohjaushenkilöstön kuuluvien osallistua. Opinto-ohjausta järjestetään kurssimuotoisena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena. Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea ja auttaa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita ja välittää tietoa työ- ja elinkeinoelämästä sekä yrittäjyydestä. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003,18 ja 216.)

Lukion opinto-ohjauksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa itsenäisyyteen ja vastuullisuuteen. Opiskelijan tulee tuntea keskeiset jatkokoulutus- ja ammatinvalintaan liittyvät tietolähteet. Hänen tulee osata käyttää tietoverkoissa olevaa informaatiota jatko-opintoihin hakeutumisen tukena. Lisäksi lukion opinto-ohjauksen tulee ohjata tukea elämänsuunnittelussa ja – hallinnassa ja siinä tulee huomioida se, että opiskelija suunnittelee opintojaan koko ajan huomioiden jatko-opintosuunnitelmansa. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 18 ja 216.)

Opinto-ohjauksen pakollinen kurssi on nimeltään Koulutus, työ ja tulevaisuus (OP1). Kurssin tavoitteena on, että opiskelija saa lukio-opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Kurssiin liittyen järjestetään tutustuminen työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin. Kurssilla tulee käsitellä kaikille opiskelijoille yhteisiä, lukio-opintoihin, ylioppilastutkintoon, jatko-opintoihin, ammatti- ja urasuunnitteluun liittyviä kysymyksiä sekä kulloinkin lukio-opintojen kannalta ajankohtaisia asioita. Keskeisinä sisältöinä ovat opintojen rakentuminen ja omien opiskelutaitojen kehittäminen, itsetuntemus, omien toimintamallien ja vahvuuksien tunnistaminen, työelämätietous, ylioppilastutkinto, ammatillinen suuntautuminen ja jatko-opintojen pohtiminen ja hakeutuminen sekä työelämään siirtyminen. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 217.)

Opinto-ohjauksen syventävä kurssi on nimeltään Opiskelu, työelämä ja ammatinvalinta (OP2). Kurssin tavoitteena on lisätä opiskelijan opiskeluvälikäyttöä, parantaa itsetuntemusta ja ohjata perehtymään jatkokoulutuksen ja työelämän kannalta sellaisiin keskeisiin kysymyksiin, joihin muussa ohjauksessa ei ole mahdollista syventyä. Kurssin puitteissa voidaan tutustua mahdolliseen jatko-opintopaikkaan.

Opetussuunnitelmassa määritellään syventävän kurssin tavoitteet ja keskeiset sisällöt kunkin koulun opiskelijoiden keskeisten tarpeiden pohjalta painottaen alueellisen työ- ja elinkeinoelämän kysymyksiä, itsetuntemusta ja opiskelun taitoja tai ammatti- ja urasuunnittelua. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 217.)

4.3. Kahden tutkinnon opintojen ohjauksen tavoitteet ja ominaispiirteet

Ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyö on vuodesta 1998 lähtien ollut lakiin perustuva koulutuksen järjestäjiin kohdistuva velvoite. Lukio lain (L 21.8.1998/629) pykälässä 5 ja laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 21.8.1998/630) pykälässä 10 todetaan seuraavaa: ” *Koulutuksen järjestäjien tulee olla yhteistyössä alueella toimivien lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa.* ”

Lisäksi opetussuunnitelma pitää laatia siten, että se ”antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin koskeviin valintoihin tarvittaessa myös muiden ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien antamaa opetusta hyväksi käyttäen.” (L21.8.1998/630 § 14 ja L 21.8.1998/629 § 11.) Yhteistyön lisääminen nähdään keskeisenä keinona tarjota laadukkaita ja mahdollisimman monipuolisia koulutuspalveluja maan kaikissa osissa. Koulutuksen järjestäjiltä edellytetään laadittuja opetussuunnitelman mukaisia opinto-ohjaussuunnitelmia.

Jokaisella kahden tutkinnon opintoja opiskelevalla opiskelijalla on opintojen aikana oikeus saada henkilökohtaista ja muuta ohjausta tarpeelliseksi katsomansa määrä. Opinto-ohjausta toteutetaan lähinnä henkilökohtaisena ohjauksena mutta myös erilaisissa ryhmissä luokkaohjauksena ja pienryhmäohjauksena. Ohjaukseen osallistuvat kaksoistutkintokoordinaattori, oppilaitosten opinto-ohjaajat, luokanvalvojat/ryhmäohjaajat/tutorit, tutor-opiskelijat ja oppilaitosten opettajat/lehtorit sekä muu henkilökunta. Päävastuu on kaksoistutkintokoordinaattorilla, joka koordinoi ohjaustoimintaa omalla vastualueellaan. Erikoisesti kasvatuksellinen ohjaus ja neuvonta kuuluvat kaikille henkilökuntaan kuuluville.

Kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaus tukee opiskelijan kehittymistä ammatillisen koulutuksen ja lukio koulutuksen tavoitteiden mukaisesti siten, että opiskelija

saavuttaa tarvittavat yleissivistävät tiedot ja taidot mahdollisia jatko-opintoja varten sekä kasvaa ammattitaitoiseksi, yhteistyö ja toimintakykyiseksi ammattilaiseksi.

Kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa molemmista suoritettavista tutkinnoista ennen koulutuksen alkamista, sen alkuvaiheessa ja sen aikana niin, että opiskelija osaa suunnitella opintonsa kokonaisuuden sekä kykenee sitoutumaan opiskeluunsa. Lisäksi hänen tulee saada opinto-ohjauksellista tukea opiskeluunsa ja elämäänsä liittyvissä ongelmissa, jotta opiskelija pystyy kehittämään sekä persoonallisuuttaan että teoreettista ja ammatillista tietouttaan.

Kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjauksen tavoitteena on tukea ja ohjata opiskelijoita valitsemaan opintoja kurssikohtaisesti. Ammatillinen perustutkinto sisältää valinnaisia koulutusohjelmia sekä valinnaisia ja vapaasti valittavia opintoja. Ylioppilastutkinto koostuu neljästä pakollisesta aineesta, joiden kirjoittamiseen suoritetaan lukiokursseja valmistavana koulutuksena. Opiskelijan tulee saada opinto-ohjausta opiskelun tueksi ja valintojen tekemiseksi siten, että hän pystyy suunnittelemaan ammatillisen ja lukio-opintojensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti.

Jokaiselle kahden tutkinnon opintoja opiskelevalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS). Sen tavoitteena on erilaisten valintojen kautta sitouttaa opiskelijaa tavoitteelliseen opiskeluun ja ammattiuransa suunnitteluun. Opiskelija etenee opinnoissaan valitsemiensa tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien mukaan.

Henkilökohtainen opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä opiskelijan, kaksoistutkintokoordinaattorin, oppilaitosten opinto-ohjaajien ja tarvittaessa luokanvalvojan/tutorin kanssa opintojen alkuvaiheessa. Henkilökohtainen opetussuunnitelma laaditaan kirjallisena. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman hyväksyy rehtori tai koulutusjohtaja.

Henkilökohtaisia opetussuunnitelmia tehtäessä otetaan erityisesti huomioon opiskelijat, joilla on opetuksen aikana tai koulutuksen alkaessa opiskeluun tai

elämiseen liittyviä vaikeuksia. Opiskelun aikana opiskelijoita tuetaan ammatillisen identiteetin ja oman elämänhallinnan kehittymisessä.

Kahden tutkinnon opiskelijoiden opiskeluohjelmia on tarkistettava säännöllisesti sekä seurattava heidän opintojensa etenemistä. Ohjauksen keskeisenä tavoitteena on myös ohjata ja tukea opiskelijaa jatko-opintojen valinta- ja päätöksentekotilanteissa sekä työuraa koskevissa tulevaisuuden suunnitelmissa.

Kahden tutkinnon opinto-ohjauksen suunnittelun ja toteuttamisen päävastuu on kaksoistutkintokoordinaattorilla. Hän toimii yhdyshenkilöinä ammatillisen koulutuskuntayhtymän sisällä, oppilaitosten välisessä yhteistoiminnassa, opiskelijoiden kotien kanssa sekä tarvittaessa yhteistyössä työhallinnon ja muiden viranomaisten kanssa. Opinto-ohjauksen tukena voi toimia myös opiskelijoiden tutor-toiminta.

5. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

5.1. Kehittämishankkeen täsmennys ja ongelmien rajaus

Lukio- ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön yksi tärkeä näkökulma on opinto-ohjauksen toteuttaminen. Tässä Jämsän seudun kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjausta koskevassa kehittämishankkeessa keskitytään lähinnä *lukio- ja ammatillisen koulutuksen yhteisiin kahden ja ”kolmen” tutkinnon opintoihin ja niitä koskeviin opinto-ohjaussuunnitelman laatimiseen.*

Tutkimusongelmat:

1. Mitä kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjauksella tarkoitetaan?
2. Mitkä ovat kahden tutkinnon opintojen ohjauksen tavoitteet?
3. Mitä kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaukseen sisältyy ennen opintojen alkamista, opintojen alkuvaiheessa sekä niiden aikana että päätyttyä?
4. Miten kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaus organisoidaan?

Kehittämishankkeen yhteydessä saadaan osittain vastausta kysymykseen:

1. Miten kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan?
2. Mikä on kahden tutkinnon opintojen ohjaussuunnitelman asema Jämsän seudun ammatillisessa koulutuksen opinto-ohjausjärjestelmässä?
3. Millainen on kahden tutkinnon opintojen ohjauspalvelujen tilanne Jämsän seudun ammatillisessa koulutuksessa?

5.2. Toimintatutkimus tutkimusmenetelmä

Opinto-ohjauksen työtä tekevät opinto-ohjaajat kohtaavat työssään vaatimuksia tehokkuudesta, taloudellisuudesta, laadukkaista palveluista, opiskelijälähtöisestä ajattelutavasta ja uusien ohjausmallien omaksumisesta. Nämä vaatimukset tuovat tarpeen opinto-ohjaajan työn kehittämiseen. Toimintatutkimus on yksi väline oman työn kehittämiseen. Toimintatutkimus ei ole varsinainen tutkimus metodi vaan enemmänkin tutkimusstrateginen lähestymistapa. Se tähtää muutokseen ja kehittämiseen, joka tapahtuu toiminnan avulla. Toimintatutkimus itsessään pitää sisällään monia tutkimusmenetelmiä.

Toimintatutkimuksen lähtökohtana on usein käytännön työelämän tilanne, joka koetaan syystä tai toisesta ongelmalliseksi. Tällöin toimintatutkimuksen tavoitteena on toiminnan kehittäminen ja muuttaminen. Toimintatutkimuksessa merkittävin tehtävä on reflektiolla ja sitä toteuttaessa tutkija on omaa työtään kehittävä toimija. Toimintatutkija toimii sekä tutkijana että tutkimuksen kohteena. Tutkijan rooli on toimintatutkimuksessa erilainen kuin perinteisissä tutkimusmenetelmissä. Toimintatutkija on toimiva subjekti, joka tulkitsee sosiaalista tilannetta omasta näkökulmastaan käsin, ei puolueeton tarkastelija, joka tarkkailisi etäältä ihmisyyhteisön toimintaa. Siksi hänen saavuttamansa tietokaan ei voi olla objektiivista sanan tavanomaisessa merkityksessä. Toimintatutkimus onkin useissa yhteyksissä määritelty arvosidonnaiseksi ja subjektiiviseksi lähestymistavaksi. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 46.)

Perinteisessä tutkimuslähtökohdassa tutkijan persoona on hävinnyt jonnekin takalalle, näkymättömiin. Tutkittava kohde ja tutkija erotetaan jyrkästi toisistaan. Perinteinen tieteen näkemys perustuu ontologiselta perustaltaan kartesiolaiseen dualismiin. Toimintatutkimus on lähtökohdiltaan erilainen. Se tarkastelee todellisuutta ihmisten konteksteista käsin ja huomioi sosiaalisen todellisuuden rakentumisen historiallisena prosessina, jossa tutkija ja hänen tulkitseva horisonttinsa on yksi huomioon otettava tekijä. Tällöin tutkija ei pidä etäisyyttä tutkimuskohteeseensa, vaan käy vuoropuhelua sen kanssa. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 46-47.)

Radikaaleimmissa toimintatutkimuksen lähestymistavoissa tutkija tekee tutkimustaan itsestään ja meistä, jolloin dualistinen asenne tiedon subjektin ja objektin välillä häviää. Tieto on tässä tapauksessa olemassa ihmisen elämismaailman, henkilökohtaisen tulkitsevan kokemuksen, horisontin kautta. Toimintatutkimuksessa keskeisintä on nostaa tutkijan ”minä” prosessin keskiöön. Siinä saavutetaan siis tietoa, joka on tulkinta tietystä näkökulmasta. Tämän vuoksi tutkimusraportissa tulisi selvittää ne yhteydet, joiden kautta tutkija on suhteessa tutkimaansa tutkimuskohteeseen. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 47-48.)

Toimintatutkimusta voidaan toteuttaa sekä itsereflektion näkökulmasta että yhteisöllisyyttä korostavista näkemyksistä käsin. Usein nämä näkökulmat yhdistyvät toimintatutkimusprosessin kuluessa. Toimintatutkimus voi saada yhden henkilön aloitteesta ja jatkuu laajenemalla laajemman ihmisjoukon yhteiseksi hankkeeksi. Tällöin toimintatutkija on ikään kuin muutosagentti, joka saa muitakin mukaan kehittämistyöhön. Toimintatutkimuksen avulla punoutuu työtään kehittävien yksilöiden verkosto, joka toimii ajatusten ja kokemusten vaihdon foorumina. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 50.)

Hankepainotteisessa toimintatutkimuksessa pyritään kehittämään toiminnan tuotosta. Niin on asian laita tässäkin tutkimuksessa, joka pyrkii vaikuttamaan kolmeen alueeseen: (1) käytännön toimintojen kehittymiseen, (2) osallistujien toimintojensa ymmärtämiskyvyn lisääntymiseen ja (3) itse toimintatilanteen kehittymiseen kehittämishankkeena laaditun tuotoksen eli opintojen ohjaussuunnitelman avulla. Toimintatutkimuksen voi ajatella olevan teorian luomista käytäntöön, kun yritetään vastata sen tyyppisiin kysymyksiin kuin, miten parannan ja kehitän nykyistä

toimintaani? Se on hiljaisen tiedon verbalisointia ja kirjaamista ylös. Näin toiminta tulee tietoiseksi toimijalleen.

Tässä kehittämishankkeessa tavoitteena on kehittää kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjausprosessia ja käytäntöjä tietoiseksi ja verbalisoiduksi käytännöksi toimintatutkimuksen lähestymistavan mukaisesti. Kehittämishanke toteutetaan yhteistyössä toisen asteen johtoryhmän ja opinto-ohjaajien sekä opiskelijoiden kanssa.

Tieteen tehtävänä on pyrkiä totuuteen. Näin ollen myös toimintatutkimuksen pätevyyttä pitäisi pystyä arvioimaan sen perusteella, kuinka totta on se tieto, jolla sillä saavutetaan. Kysymys totuudesta on kuitenkin monimutkainen filosofinen ongelma. Toimintatutkimus tarvitsee uudenlaisia näkemyksiä tietoteoriaan. Toimintatutkimus ei voi perustua yksinomaan dualismiin, objektiivisuuteen ja totuuden korrespondenssiteoriaan, jotka ovat hallinneet tieteellistä tutkimusta positivismin valtakaudella. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 48-49.)

Tämän kehittämishankkeen tuotoksen eli kahden tutkinnon opintojen ohjaussuunnitelmalla on tavoitteena kuvata ja kehittää ko. opinto-ohjausta. Tällöin tutkimuksen luotettavuuden kriteeriksi ei voida ottaa perinteisiin tieteen näkemyksiin liittyviä kriteereitä, vaan toimintatutkimuksen pätevyyteen liittyvät kriteerit. Tärkein kysymys on tutkimuksen pätevyyden suhteen se, että toimiiko kehittämishankkeena kehitelty ohjaussuunnitelma käytännössä ja millä tavalla.

Pragmatistisen näkemyksen mukaan totta on se, mikä toimii (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 119). Kehittämishankkeena laadittua opintojen ohjaussuunnitelmaa tulee kokeilla käytännössä ja käytäntö antaa palautteen, jolla suunnitelmaa kehitetään eteenpäin. Pragmatistinen näkökulma tutkimuksen totuuteen edellyttää käsitystä siitä, mitä on pidettävä onnistuneen käytäntönä tai toivottuna käytännöllisenä seurauksena. (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 120.)

Kehittämishankkeen luotettavuuden toiseksi kriteeriksi voidaan asettaa kriittinen kysymys, millä tavalla ohjaussuunnitelma on laadittu ja kehitelty. Pohjautuiko sitä koskeva diskurssi konsensukseen ja demokratiaan? Oliko myös muilla kahden tutkinnon opinto-ohjaustoimintaan osallistuvilla yhteisön jäsenillä aito mahdollisuus vaikuttaa sen kehittämiseen ja sisältöön?

Kriittisen toimintatutkimuksen perinne näkee toimintatutkimuksen sosiaalisena prosessina, jossa toimijat ja osallistujat osallistuvat yhteiseen kriittiseen diskurssiin omasta toiminnastaan ja sitä koskevista yhteisöllisistä/yhteiskunnallisista ehdoista (Huttunen ym.1999, 126). Habermasin mukaan diskurssissa perimmäisenä totuuden kriteerinä on saavutettu konsensus keskusteltavasta asiasta. Hänen totuuden konsensusteoria ei itse asiassa ole teoria väitteiden ja ilmaisujen ”totuudesta”, vaan oikeasta menettelytavasta saavuttaa pätevä käsitys. (Habermas 1984, 137.)

Totuuden konsensusteoriassa painotetaan niitä menettelytapoja, joiden kautta yhteisymmärrykseen päästään. Arvokkaana pidetään sellaista konsensusta, joka saavutetaan tiettyjä menettelytapoja noudattaen vapaan keskustelun tuloksena. Totuuden konsensusteoriaa voidaan kutsua proseduraaliseksi näkökulmaksi totuuteen eli tiettyihin menettelytapoihin perustuvaksi tavaksi lähestyä totuutta. (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 128.)

Totuuden konsensusteorian myötä tulee esille vallan merkitys totuuden määrittämisessä. Tärkeää on siis tiedostaa vallan ja tiedon sekä sitä koskevan totuuden erottamaton suhde toisiinsa. Valta ja tieto keskittyvät eri asiantuntijoille ja näin tietoa ei voida pitää neutraalina, puhtaana tai itsessään oikeana tai vääränä. Tutkimus ei ala tyhjästä tilanteesta, johon tutkija riippumattomana olentona ilmaantuu. Tutkija ei ole intressitön, vailla suunnitelmaa ja päämäärää. Valta ja totuus ovat jo ennen tutkimusta käsi kädessä. Tutkimukselle asetetaan tavoitteet, joita toimintatutkimuksessa ei voida jättää yhtä riippumattomaksi kuin luonnontieteellisessä tutkimuksessa. (vrt. Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 129-130.)

5.2. Kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaussuunnitelman laadinta

Kehittämishankkeen tulosta ovat yleinen tietous kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjausta koskevasta toimintaympäristöstä lainsäädäntöineen, reflektiivinen teoreettinen tietous ko. opinto-ohjaamisesta sekä kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaussuunnitelma. Kehittämishankkeen tuloksena on verbalisoitu ja kirjattu teoreettisesti käytännön kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaustoimintaa. Ohjaussuunnitelmassa on käytetty aikaisemmin tuotettua materiaalia pohjana. Kahden tutkinnon opintojen alkuvaihetta koskeva ohjaussuunnitelma oli laadittu kirjallisena versiona Opetushallituksen järjestämän ja Jyväskylän Ammatillisen Opettajakorkeakoulun toteuttaman Kahden tutkinnon opintojen kehittämiskoulutuksen

yhteydessä. Koulutukseen osallistuivat Jämsän lukion opinto-ohjaaja ja kaksoistutkintokoordinaattori. He laativat koulutukseen liittyvänä kehittämistyönään ko. suunnitelman.

Kaksoistutkintokoordinaattori on työhönsä liittyen kehittänyt yhdessä opinto-ohjaajatyöryhmän ja toisen asteen johtoryhmän kanssa kahden tutkinnon opintojen ohjausta jo kolmen vuoden ajan. Tämä kehittämistyön tuloksena on syntynyt paljon ohjaukseen liittyvää materiaalia. Opinto-ohjaajien yhteisissä palaverissa on käyty kahden tutkinnon opintoihin liittyviä ongelmakohtia läpi ja luotu niihin toimivia ratkaisuja. Opiskelijoilta on koottu myös palautetta kahden tutkinnon opintojen ohjauksen kehittämiseksi.

Alustava kahden tutkinnon opintojen ohjaussuunnitelma on ollut luettavana ja käsiteltävänä opinto-ohjaajien työryhmäkokouksessa. Lisäksi siihen on perehtynyt lähemmin Jämsän lukion rehtori ja opinto-ohjaaja sekä kaksi kahden tutkinnon suorittavaa opiskelijaa. He ovat antaneet palautetta opinto-ohjaussuunnitelman kehittämiseksi. Ohjaussuunnitelma menee myös hyväksyttäväksi toisen asteen johtoryhmän kokoukseen.

Jatkossa tarkoituksena on myös luoda tähän kehittämishankkeeseen sisältyvästä ohjaussuunnitelmasta ns. ”käyttöversio” pedanettiin opiskelijoiden, opettajien, vanhempien ja sidosryhmien käyttöön. Kahden tutkinnon opinto-ohjaussuunnitelman käyttökelpoisuutta testataan käytännössä ja kehitetään eteenpäin uusien toimintatapojen muutosten myötä.

6. KAHDEN TUTKINNON OPINTOJEN OPINTO-OHJAUSSUUNNITELMA JÄMSÄN SEUDULLA

Kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaussuunnitelma etenee opiskelupolun eri vaiheiden mukaan. Opiskelupolku jaetaan seuraaviin vaiheisiin: vaihe ennen opintojen alkua, opintojen alku- ja opintojen suorittamisen vaihe, opintojen päättymis- ja opintojen jälkeinen vaihe. Jokaisella opiskelijalla on kussakin eri vaiheessa erilaiset yksilölliset ohjaustarpeet liittyen heidän opintosisältöihin, opiskelutaitoihin, elämäntilanteisiin yms. Tavoitteena on, että jokaiselle kahden tutkinnon opintoja suorittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma. Opinto-

ohjauksen laadullisina kriteereinä toimivat henkilökohtaisuus, monipuolisuus, joustavuus ja saatavuus.

Tämän kehittämishankkeen loppuosaan on laadittu yhteenveto opinto-ohjaussuunnitelmasta ja sen arvioinnista (Liite 1.)

6.1. Opinto-ohjaus ennen opintojen alkua

Päätavoite

Opintojen orientoitumisvaiheessa opiskelijan tavoitteena on saada riittävästi yleistä ja opiskelijan henkilökohtaisiin suunnitelmiin kohdistuvaa, tarkennettua tietoa kahden tutkinnon suorittamisesta.

Toimijat

Ennen opintoja tapahtuvan ohjauksen toimijoina ovat peruskoulunsa päättävien luokkien opinto-ohjaajat, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opinto-ohjaajat sekä kaksoistutkintokoordinaattori.

Opintoja koskeva alustava informaatio

Opiskelijan tulee saada informaatiota esimerkiksi siitä, mitkä ovat kahden tutkinnon suorittamisen periaatteet ja mitä mahdollisuuksia kaksoistutkintojärjestelmä tarjoaa ja miten kahden tutkinnon suorittaminen toteutetaan tässä järjestelmässä. Opiskelija saa alustavaa tietoa siitä, miten henkilökohtaiset suunnitelmat kahden tutkinnon suorittamisesta toteutetaan hänen kohdallaan tulevien opintovuosien aikana. Myös opiskelijoiden vanhempien/huoltajien informoiminen kaksoistutkintomahdollisuudesta ja sen toimintaperiaatteesta sekä käytännön toteuttamisesta tehdään, jotta opiskelijat kykenevät yhdessä vanhempiensa/huoltajiensa kanssa pohtia kahden tutkinnon opintojen aloittamista.

Orientoitumisvaiheessa tutustutaan kaksoistutkinto-opintoihin, oppilaitoksiin ja opintoja ohjaaviin henkilöihin. Opiskelijan tavoitteena on saada yleiskuva opintojen

toteuttamisperiaatteista, itse opiskelusta, oppilaitosten tiloista ja henkilöistä, joiden kanssa hän tulee toimimaan opiskeluvuosien aikana.

Markkinointi

Kaksoistutkintokoordinaattori käy markkinoimassa kahden tutkinnon opintojen suorittamismahdollisuutta seutukunnan peruskoulun päättävillä oppilaille. Lisäksi esittelyjä tehdään koulujen vanhempainilloissa, messuilla ja muissa tapahtumissa tapahtuva esittely. Asiasta tiedottamista tapahtuu myös sähköisen verkon kautta Jämsän seudun toisen asteen seutuoppaan avulla, sähköpostitse, puhelimen kautta tai henkilökohtaisesti ohjaamalla yksin tai pienryhmissä. Lisäksi peruskoululaiset voivat tehdä joko ryhmittäin eri oppilaitoksiin tutustumista opinto-ohjauksen tuntien puitteissa tai henkilökohtaisilla tutustumiskäynneillä.

Kahden tutkinnon opintojen markkinoinnissa käytetään julkisia ilmoituskanavia mm. paikallislehtiä. Erilaisista tilaisuuksista pyritään saamaan palstatilaa sanomalehtiin, jotta kaksoistutkinto-opiskelu tulisi tunnetuksi mahdollisimman laajasti. Seudullisen opinto-oppaan ilmestyttyä sähköiseen verkkoon, kaksoistutkintokoordinaattori pyytää linkittämään kutakin oppilaitosta sen omille kotisivuilleen.

Opiskelijaksi hakeutuminen ja valintamenettely

Jos opiskelija päättää hakeutua alkuvaiheen perehdyttämisen ja opintojen tutustumisen jälkeen kahden tutkinnon opiskelijaksi, hänen tavoitteenaan on saada tietoa opiskelijaksi hakeutumisesta.

Keväällä huhtikuun loppuun mennessä jokainen päättävien luokkien opinto-ohjaaja tekee kirjallisen kyselyn kaikille opiskelijoille kahden tutkinnon opiskelumahdollisuuden käyttämisestä. Kaksoistutkintokoordinaattori toimittaa päivitetyn kyselylomakepohjan ko. opinto-ohjaajille ennen kyselyn tekemistä ja ilmoittaa palautusaikarajan sekä osoitteen. Näille opiskelijoille myös tiedotetaan hakumenettelyistä ja opiskelijavalinnan vaiheista.

Varsinaista valintamenettelyä soveltuvuustesteineen ei ole muihin ammatillisiin perustutkintoihin kuin sosiaali- ja terveystieteiden lähiohjaajan ja nuoriso- ja

vapaa-ajan ohjaajan tutkintoon. Ko. oppilaitokseen hakeutuville opiskelijoille ilmoitetaan mahdolliset soveltuvuskokeiden ajat. Kahden tutkinnon opinnoissa on sovittu, että ensimmäisiin moduleihin sekä lähihoitaja että nuoris- ja vapaa-ajan ohjaajan tutkinnoissa pääsee osallistumaan ilman soveltuvuustestejä.

Muualta paikkakunnalta tulevien opiskelijoiden halukkuutta kahden tutkinnon opintoihin kysellään myös erillisellä kyselylomakkeella. Oppilaitosten opintosihteerit lähettävät kutsukirjeen mukana esitteen ja kyselylomakkeen oppilaitoksiin valituille opiskelijoille. Sitä ennen kaksoistutkintokoordinaattori toimittaa päivitetty kyselylomakepohjan ja esittelykirjeen toukokuun loppupuolella opintosihteeille. Kyselylomake palautetaan täytettynä takaisin oppilaitokseen siinä vaiheessa, kun tuleva opiskelija ilmoittaa ottavansa opiskelupaikan vastaan. Opintosihteerit toimittavat kiinnostuneiden vastaukset kaksoistutkintokoordinaattorille.

Kyselyiden tulosten perusteella kaksoistutkintokoordinaattori tarkastelee alustavasti yleistä opiskelun onnistumisen mahdollisuutta. Tärkeimpiä tietoja ovat mm. lukuaineiden keskiarvo. Hakijoiden määrän selvittyä, on myös syytä tarkastaa, onko tulevissa toisen oppilaitoksen ryhmissä tilaa. Tämän jälkeen kaksoistutkintokoordinaattori alkaa muodostaa kahden tutkinnon opintojen opiskelijoiden listaa.

Mikäli opiskelija haluaa tavata kaksoistutkintokoordinaattoria henkilökohtaisessa ohjaustilanteessa jo ennen hakemista, se on mahdollista. Tarvittaessa myös kaksoistutkintokoordinaattori voi ottaa opiskelijaan yhteyttä ja tarkistaa erillisessä haastattelussa opiskelijan soveltuvuutta kahden tutkinnon opintoihin.

6.2. Opinto-ohjaus opintojen alussa

Päätavoite

Opiskelijan tavoitteena on, että hän osaa toimia oppilaitosyhteisössään ja hän sitoutuu opiskeluunsa.

Toimijat

Opintojen aloitusvaiheen toimijoina ovat koulu- ja opintosihiteerit, lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajat, ryhmäohjaajat/tutorit, kaksoistutkintotutor-opiskelija ja kaksoistutkintokoordinaattori. Heidän tehtävinä ovat opintojen aloitusvaiheen neuvonta ja ohjaaminen, opiskeluun liittyvistä asioista tiedottaminen ja opiskelun alkuvaiheen tukeminen.

Opintojen aloittaminen ja siihen liittyvä ohjaus

Pääsääntöisesti lähdetään siitä, että kahden tutkinnon suorittaja on ensimmäisen jakson pääkoulussaan. Hän tutustuu oppilaitoksen opiskeluun, opetussuunnitelmiin, tiloihin, henkilökuntaan ja tutoreihin. Sitten kun pääkoulun opiskelutavat ovat tulleet tutuiksi, hän voi siirtyä toiseen oppilaitokseen. Kaksoistutkintokoordinaattori laatii kullekin kahden tutkinnon suorittajalle henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Tämän pohjalta laaditaan jaksokohtainen lukujärjestys oppilaitosten kurssitarjottimien pohjalta

Kaksoistutkintokoordinaattori ottaa yhteyttä ensimmäisen jakson aikana opiskelijaan ja sovitaan sekä ryhmässä tapahtuva esittelyajan kohta että henkilökohtainen ohjausaika. Jotta opiskelija pääsisi luomaan kontakteja muihin kahden tutkinnon suorittajiin kaksoistutkintokoordinaattori järjestää oppilaitoksittain pienryhmätilaisuuden, jossa käydään läpi yleisesti opintoihin liittyviä toteutusperiaatteita.

Ko. esittelytilaisuudessa täytetään opiskelua koskeva henkilötietokaavake ja samalla jaetaan opinto-oppaat, tarjolla olevat kurssitarjottimet, kursseille ilmoittautumiskaavakkeet, hajautettujen kurssien arviointikirja ja muu kirjallinen materiaali. Näin opiskelija voi tutustua ohjausmateriaaliin ja pohtia mahdollisia kysymyksiä niiden pohjalta henkilökohtaista ohjaustilannetta varten. Alaikäisen opiskelijan osalta huoltajan informoiminen kahden tutkinnon opintojen alkamisesta tehdään kirjallisesti.

Ryhmäesittelytilaisuudessa on mahdollisuuksien mukaan myös mukana kaksoistutkintotutor-opiskelija. Hän kertoo omakohtaisia näkemyksiään ja

kokemuksia kahden tutkinnon opinnoista. Opiskelijatutor antaa yhteystietonsa ja ilmoittaa, että on käytettävissä kaikenlaisissa pulmatilanteissa. Tällä vertaistuella on tavoitteena antaa rohkeutta tulevia opintoja varten ja vähentää kaikenlaisia vääriä ennakkoluuloja. Lisäksi opiskelijatutor omalla esimerkillään antaa tukea itseohjautuvuuteen.

Wilma-tunnukset ja lukujärjestyksen laadinta

Ennen kuin opiskelija tulee kaksoistutkintokoordinaattorin ohjaukseen, hänelle on laadittava Wilma-tunnukset sähköistä lukujärjestysohjelmaa varten.

Kaksoistutkintokoordinaattori ilmoittaa lukion opintosihteerille opiskelijoiden tiedot ja henkilötunnukset, joka sitten kirjaa heidät lukion kaksoistutkinto-opiskelijoiksi ja laittaa Wilman tunnukset kuntoon.

Jämsän lukion osalta lopullinen lukujärjestys tehdään Wilmaan yhdessä opiskelijan kanssa ja samalla opetellaan käyttämään sähköistä lukujärjestyksen teko-ohjelmaa Wilmaa. Mikäli kurssit ovat täynnä, tiedustellaan Jämsän lukion rehtorilta tai opinto-ohjaajalta, että voidaanko kurssien osanottajien määrää vielä laajentaa. Muiden lukioden osalta kurssit ilmoitetaan erikseen puhelimitse tai sähköpostilla opinto-ohjaajalle ja/tai rehtorille.

Pirkanmaan etälukioon opiskelija voi ilmoittautua Wilman kautta suoraan, mutta hänen on tehtävä myös paperiversio ilmoittautumisesta laskutusta varten.

Kaksoistutkintokoordinaattori toimittaa täytetyt ilmoittautumiskaavakkeet Parkanoon Pirkanmaan aikuislukion opintosihteerille. Tarvittaessa kaksoistutkintokoordinaattori myös peruu kurssi-ilmoittautumisen, mikäli opiskelijan opintosuunnitelma muuttuu.

Jyväskylän aikuislukion osalta kaksoistutkinto-opiskelijalla tulee olla iltakursseille ilmoittautuessaan kaksoistutkintokoordinaattorin allekirjoittama kaavake.

Henkilökohtainen opetussuunnitelman laatiminen

Varsinainen henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatiminen tapahtuu kahden keskeisessä ohjaustilaisuudessa kaksoistutkintokoordinaattorin kanssa. Suunnitelma tehdään edellä kerrottujen periaatteiden pohjalta (ks. kohta 3.2. Opintojen

muodostuminen). Ennen tarkemman opinto-ohjelman tekemistä on selvitettävä jaksot, jolloin on mahdollista siirtyä toiseen oppilaitokseen kokonaisten jaksosten ajaksi. Ammatillisissa oppilaitoksissa vaihtojaksoille on yleensä ideaalitapauksessa sijoitettu pakolliset yhteiset aineet ja valinnaiset aineet.

Opiskelun alkuvaiheessa on myös päätettävä siitä, mitkä oppiaineet hän suorittaa ylioppilastutkinnossa. Pakollisten kurssien lisäksi on suositeltavaa suorittaa myös syventäviä kursseja ylioppilastutkintoaineiden osalta. Kahden ensimmäisen lukiossa opiskeltavan jaksosisällöt kannattaa valita aina mahdollisimman läheltä oman ammatillisen tutkintonsa pakollisia yhteisiä aineita. Jos kaksoistutkinnon suorittaminen jostain syystä keskeytyy, on paluu pääkouluun helpompi.

Kaksoistutkintokoordinaattori hankkii ja toimittaa toisen oppilaitoksen opetussuunnitelman kahden tutkinnon suorittajalle. Kaksoistutkintokoordinaattori myös hankkii toisen koulun ja tarvittaessa kunkin pääoppilaitoksen lukujärjestyksen kullekin jaksolle. Sen jälkeen kaksoistutkintokoordinaattori järjestää henkilökohtaisen ohjausajan, jossa suunnitellaan opintoja kaksoistutkinnon näkökulmasta. Ylioppilaksi kirjoittaville etsitään kurssit lukioiden kurssitarjottimelta sen mukaan, mitä aineita he aikovat kirjoittaa ja sen mukaan, mitkä heillä on opiskelutarpeet ammatillisten opintojen suhteen. Opiskelutarpeissa huomioidaan muut mahdolliset pakolliset yhteiset opinnot ja valinnaiset yhteiset opinnot sekä vapaa valinnaiset opinnot ja ammatilliset valinnaiset opinnot (ks.3.2. Opintojen muodostuminen). Tämän jälkeen tehdään lukujärjestys tulevalle jaksolle.

Henkilökohtaisessa opintojen ohjauksessa hahmotetaan samalla koko opiskelun aikaista etenemistä ja mahdollista kirjoitusten ajankohtaa. Tarvittaessa kaksoistutkintokoordinaattori keskustelee ja tekee yhteistyötä kunkin oppilaitoksen opinto-ohjaajan ja tutoropettajien kanssa tässä suunnittelutyössä. Henkilökohtainen alustava opetussuunnitelma tehdään kirjallisena HOPS-kaavakkeelle. Tässä yhteydessä tarkistetaan myös mahdolliset hyväksiluvut ja osaaminen aikaisempien suoritusten perustalta.

Henkilökohtaisessa ohjauksessa käydään läpi kaikki opiskelumahdollisuudet ja opintotarjonta, mitä Jämsän seudulla ja sen lähialueella on tarjottavana. Opiskelijalta kysytään halukkuutta käyttää iltaopiskelumahdollisuutta Jämsän aikuislukion tiloissa Pirkanmaan etälukion järjestämänä. Mikäli opiskelijalla ei ole esteitä iltaopiskeluun,

varataan sieltä myös kursseja hänen opintoihinsa sisältyen. Lisäksi voidaan suunnitella tarvittaessa yksittäisiä lukiokursseja jopa ammatillisille jaksoille niin, että hän siirtyy ns. ”tuntiperiaatteella” oppilaitoksesta toiseen. Ohjauksessa esitellään myös LSE- eli Länsi-Suomen läänin verkkokurssitarjotin. Se löytyy osoitteesta:

<http://www.peda.net/veraja/pirkanmaa/httpwwwlsefilsehtm>

Henkilökohtainen opetussuunnitelma lähetetään sekä opiskelijalle, oman oppilaitoksen opinto-ohjaajalle ja/tai tutorille, joskus myös toisen oppilaitoksen opinto-ohjaajalle. Jaksokohtaiset valinnat tiedotetaan opinto-ohjaajille tai ryhmätutorille/-ohjaajalle. Ensimmäisen jakson aikana informoidaan kunkin pääkoululla toimivat ryhmätutorit/-ohjaajat ja sovitaan yhteistyökäytänteistä. Käsiteltävinä asioina ovat mm. opintasuoritusten kirjaaminen ja seuraaminen sekä valintojen päivittäminen.

Siirryttäessä toiseen oppilaitokseen kaksoistutkintokoordinaattori toimittaa myös tiedon tarvittavista välineistä, vaatetuksesta ja kirjallistan, joita tarvitaan tulevassa opiskelussa. Lisäksi hän tiedottaa muista mahdollisista vaatimuksista mm. salmonellanäytteet, hygieniapassi, pääsykokeet.

6.3. Opinto-ohjaus opintojen aikana

Päätavoite

Opintojen suorittamisvaiheessa opiskelijan tavoitteena on seurata opintojensa etenemistä ja hakea tukea opintojensa suunnittelulle.

Toimijat

Opintojen etenemisvaiheen toimijoina opiskelijan lisäksi ovat lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajat, ryhmäohjaajat, kaksoistutkintotutor-opiskelija ja kaksoistutkintokoordinaattori. Heidän tehtävinä ovat opintojen edistymisen seuraaminen yhdessä opiskelijan ja/tai muiden toimijoiden kesken, opiskelussa kannustaminen, opiskeluun liittyvistä asioista tiedottaminen.

Opintojen suorittamisvaiheen ohjaus

Opiskelijan on mahdollista saada ohjausta opiskelunsa tueksi ja valintojen tekemiseksi siten, että hän pystyy suunnittelemaan opintojensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti. Opiskelijalla on mahdollisuus tarkistaa henkilökohtaista opintosuunnitelmaansa säännöllisesti sekä hänellä on mahdollisuus tarvittaessa muuttaa sitä. Kahden tutkinnon suorittaja on vastuullinen omalta osaltaan seuraamaan ja arvioimaan omien opintojensa etenemistä ja osaamisen kehittymistä. Erittäin toivottavaa olisi, että myös opiskelija itse ottaisi yhteyttä kaksoistutkintokoordinaattoriin, kun kokee olevansa ohjaustarpeessa.

Vaihtojaksot ja arvosanojen kirjaaminen

Jokaisen vaihtojakson jälkeen kaksoistutkintokoordinaattori pyytää vaihtopilaitoksesta opiskelijan suoritukset arvosanoineen ja ne merkitään opiskelijan henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan. Kaksoistutkintokoordinaattori hakee Jämsän lukiolta jaksoarvioinnit ja ilmoittaa henkilökohtaisesti niille opiskelijoille, jotka ovat saaneet nelosen. Yleensä ensimmäinen uusintakoemahdollisuus on viikon aikarajoituksella ja ilmoittautuminen ko. kokeeseen samana päivänä, kun jaksoarviointi on tullut tietoon. Kaksoistutkintokoordinaattori välittää myös tarvittaessa korjatut koepaperit opiskelijoille. Lisäksi selvitetään jaksoarvioinnissa ilmenevät SK- (suoritus kesken) tai K-merkinnät (kurssi kesken).

Opintosuorituksia verrataan laadittuun suunnitelmaan. Jos tässä on paljon eroavuutta, opiskelijalle varataan henkilökohtainen ohjausaika. Opiskelijan tutoropettajaa pidetään myös ajan tasalla opintojen etenemisestä. Jaksoarvioinnit toimitetaan ohjaajille/tutoreille. Oppisopimusopiskelijan osalta jaksoarvioinnit lähetetään myös oppisopimustoimistoon tiedoksi.

Jaksokohtaisten lukion arvosanojen kirjaaminen ammattioppilaitoksen opiskelijan opintokorttiin tapahtuu pääsääntöisesti tutoropettajan tai opinto-ohjaajan toimesta. Ammatillisella puolella suorittavan lukio-opiskelijan opintojen arvosanojen kirjaamisen hoitaa pääsääntöisesti ammatillisen puolen kyseessä olevan aineen opettaja ja vain tarvittaessa sen suorittaa ammatillisen puolen opinto-ohjaaja tai kaksoistutkintokoordinaattori yhdessä opintosihteerin kanssa.

Kaksoistutkintokoordinaattori kirjaa kaikkien osalta kahden tutkinnon opintojen suoritettut arvosanat ko. henkilökohtaisen opetussuunnitelman kaavakkeelle.

Ennen seuraavaa vaihtojaksoa tarkastetaan henkilökohtainen opetussuunnitelma ja varmistetaan tuleva vaihtojakso. Pirkanmaan etälukioon ilmoittautumiset tarkistetaan ja lähetetään noin viikkoa ennen vaihtojakson alkamista.

Palautteen kerääminen vaihtojaksoilta

Jokaisen vaihtojakson jälkeen opiskelija lähettää kaksoistutkintokoordinaattorille palautteen siitä, miten vaihtojakso on mennyt. Tätä tietoa käytetään kahden tutkinnon opintojen järjestelmän ja sitä koskevan opinto-ohjauksen kehittämiseen.

Palautekaavakkeet löytyvät sähköisessä muodossa kaksoistutkintokoordinaattorin sivulla ositteessa: <http://www.peda.net/veraja/jkouke/kaksois/paivi>

Kaksoistutkinto-opiskelijatutor

Kaksoistutkinto-opiskelijatutor on myös käytettävissä arkipäivän käytännön kysymyksiin vastaamisessa. Vertaistuki on opintojen etenemisvaiheessa tärkeää ja tehokasta. Kaksoistutkinto-opiskelijatutoriksi rekrytoiminen tapahtuu opintojen kuluessa vapaaehtoisten ja sopivien opiskelijoiden joukosta.

Keskeyttäminen ja lopettaminen

Suorittamattomien ja hylättyjen kurssien seuraaminen on yksi tärkeimmistä kahdentutkinnon opiskelijoiden ohjaustyön alueista. Kahden tutkinnon opintojen keskeyttäminen tai lopettaminen voi olla suositeltavaa siinä tapauksessa, jos opinnot eivät suju kahdessa oppilaitoksessa samanaikaisesti. Mikäli opiskelijalla on pääkoulun opinnot jäljessä, opiskelijaa suositellaan keskittymään ensisijaisesti niihin. Kahden tutkinnon opinnot voi väliaikaisesti keskeyttää ja jatkaa sitten myöhemmin.

Kolmoistutkinto-opiskelijalla on vaihtoehtona vaihtaa ammatillinen oppilaitos pääkouluksi ja suorittaa ainoastaan ylioppilastutkinto ja ammatillinen tutkinto.

Mikäli opiskelija haluaa lopettaa kokonaan kahden tutkinnon opinnot, hänen on hyvä keskustella kaksoistutkintokoordinaattorin ja oman oppilaitoksen tutorin/opinto-

ohjaajan kanssa asiasta. Opiskelija tulee tehdä kirjallinen lopettamisilmoitus kaksoistutkintokoordinaattorille. Alaikäisen opiskelijan kyseessä ollessa lopettamispäätökseen tulee olla vanhempien lupa. Kahden tutkinnon opintojen lopettamiset ja niihin johtavat syyt tilastoidaan jatkoseurantaa ja kehittämistä varten.

Pääoppilaitoksen vaihtaminen

Oppilaitoksen vaihtamiseen ohjaamista tehdään myös siinä tapauksessa, jos opiskelija suorittaa enemmän kuin kolme jaksoa toisessa oppilaitoksessa. Tämä on osoitus siitä, että opiskelija keskittyy toisen oppilaitoksen opintoihin pääsääntöisesti, jolloin on oppilaitosten välisten laskutusten vuoksi järkevää siirtyä ennen seuraavaa oppilaitosten opiskelijoiden laskutuspäivää siihen oppilaitokseen, jossa eniten opiskelee. Vallitseva käytäntö on ollut, että jos lukion opiskelija on saanut lukion oppimäärän opinnot suoritetuksi ja keskittyy viimeisenä vuotenaan ammatillisiin opintoihin, hän myös vaihtaa oppilaitosta lukukauden vaihtuessa.

Seutuviikko

Kerran vuodessa toteutuvan Seutuviikon hyödyntäminen kahden tutkinnon opintoihin tapahtuu ohjauksen avulla. Kahden tutkinnon opintoja suorittavat opiskelijat saavat periaatteessa valita, mitä tahansa kursseja ko. viikolla, mutta joissakin tapauksissa voidaan ohjata valitsemaan sellaisia kursseja, jotka hyödyntävät hänen kahden tutkinnon opintojaan.

Työssäoppimisen suorittaminen kesän aikana

Opintojen aikana kahden tutkinnon opintojen suorittajalle ehdotetaan, että olisiko hänen tilanteeseensa sopivaa hankkia opiskelualaansa liittyvää työpaikkaa kesäajaksi ja näin samalla suorittaa ammatillisen puolen työssäoppimista. Tällä järjestelyllä voidaan lyhentää kahden tutkinnon opintojen suoritusaikaa.

Kaksoistutkintokoordinaattori selvittää oppilaitoksen ohjausresurssin ja järjestää opiskelijalle tapaamisen oppilaitokseen kesää koskevan työssäoppimisen käytänteistä sopimiseen.

Ennen työssäoppimiseen menemistä opiskelijalla tulee olla selvillä, mihin opetussuunnitelman alueeseen työssäoppiminen liittyy laadultaan ja laajuudeltaan

sekä mitkä ovat ko. työssäoppimisen tavoitteet ja arviointiperiaatteet. Opiskelijalle toimitetaan tavoitteita ja arviointeja koskevat asiakirjat oppilaitoksen tapaamisessa.

Työssäoppimisen ohjausperiaatteisiin kuuluu, että opiskelijalle tulee olla nimetty työssäoppimisen ohjaaja, joka suorittaa sekä työssä oppimisen seurannan että arvioinnin. Mikäli on mahdollista oppilaitoksen resurssien mukaan, voidaan kesäaikaiseen työssäoppimiseen liittää myös ammattiosaamisen näytön suorittaminen ja arviointi. Tällöin myös näyttöä varten olevat asiakirjat ja kriteerit sekä ohjaus annetaan opiskelijalle ennen työssäoppimispaikkaan menemistä. Ellei ammattiosaamisen näyttöä voida kytkeä sitä kesäaikaiseen työssäoppimisen, se järjestään sitten oppilaitoksen opetuksellisena aikana.

Lisäksi ennen työssäoppimiseen menemistä on tehtävä tarvittavat puite- ja koulutussopimukset. Opiskelija voi saada myös palkkaa tekemästään työstä, jos saa itse neuvoteltua tämän asian työnantajan kanssa. Ammatillisen puolen oppilaitokset avustavat tarvittaessa työpaikan hankinnassa. Joillakin ammattialoilla on olemassa työpaikkoja koskeva lista, jonka pohjalta opiskelijat sitten voivat itse kysyä työpaikka.

Työssäoppimisen suorittamisen jälkeen suoritukset kirjataan arviointiohjelma Primukseen. Kaksoistutkintokoordinaattori tarkastaa syksyllä, kuinka monta viikkoa opiskelija on suorittanut työssäoppimista ja mihin aineeseen se on liittynyt. Opintojen laajuus on selvitettävä myös oppilaitosten välistä laskutusta varten.

Tiedottaminen ja opiskelun aikainen neuvonta

Kahden tutkinnon opiskelijoita ohjataan seuraamaan kaksoistutkintokoordinaattorin sivustoa osoitteesta: <http://www.peda.net/veraja/jkouke/kaksois/paivi>

Ko. sivustolla kaksoistutkintokoordinaattori ilmoittaa tärkeistä asioista ja mahdollisista muutoksista. Sivustolta löytyy myös hyödyllisiä linkkejä eri nettisivustoille. Sivustot toimivat osana ohjaus- ja tiedotusjärjestelmää. Opiskelijan olisi hyvä ainakin kerran viikossa käydä katsomassa ko. sivustoa. Yhtä tärkeää on myös seurata oman oppilaitoksen ja vaihto-oppilaitoksen nettisivustoja.

Sähköisessä muodossa olevasta Seutuoppaasta voi löytyä tärkeää tietoa yhdistelmäopintojen suunnitteluun. Seutuopas löytyy ositteesta:

http://www.jamsanseutu.fi/asukkaille/koulutus_ja_opetus/seudullinen_opinto-opas/

Muina opinto-ohjauksen ja neuvonnan välineinä käytetään sähköpostia, puhelinta ja tekstiviestejä.

Preliminäärikoetilaisuudet

Kahden tutkinnon opiskelijaa ohjataan osallistumaan lukioiden järjestämiin preliminäärikoetilaisuuksiin. Ajankohdat ja paikat ilmoitetaan sekä lukioiden nettisivuilla että kaksoistutkintokoordinaattorin sivulla.

Ylioppilaskirjoitukset

Ylioppilastutkinto järjestetään lukiossa. Ylioppilastutkinto järjestetään kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä, yhtä aikaa koko maassa lukiokoulutusta järjestävissä oppilaitoksissa. Kevään tutkinnon kuullunymmärtämiskokeet järjestetään helmikuun puolivälissä ja kirjalliset kokeet maaliskuun jälki- ja huhtikuun alkupuoliskolla. Syksyn tutkinto järjestetään pääasiallisesti syyskuun jälkipuoliskolla. Kokeet pannaan toimeen enintään kahtenatoista eri päivänä lautakunnan kutakin tutkintokertaa varten erikseen päättämänä ajankohtana. Kokeet ovat kirjallisia. Niihin voi kuulua suullisia tehtäviä.

Tutkinto on suoritettava enintään kolmen perättäisen tutkintokerran aikana. Tutkinnon suorittaminen katsotaan aloitetuksi, kun opiskelija ilmoittautuu ensimmäisen kerran tutkintoon, pakolliseen tai ylimääräiseen kokeeseen.

Tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi. Kokelaan on suoritettava kaikki tutkintoonsa sisältyvät kokeet samalla tutkintokielellä.

Ylioppilastutkintolautakunta antaa tutkinnon eri kokeita koskevia määräyksiä, joissa ilmoitetaan mm. kunkin kokeen rakenne, tehtävien lukumäärä, arvosteluperusteet ja kokeen toimeenpano-ohjeet.

Ainekohtaiset määräykset on annettu seuraavista kokeista:

- äidinkielen koe
- suomi toisena kielenä -koe
- kielikokeet
- matematiikan koe
- reaalikoe

Lautakunta on lisäksi antanut määräykset ja ohjeet seuraavista tapauksista:

- kuulovammaiset kokelaat
- luku- ja kirjoitushäiriöiset kokelaat
- vieraskieliset kokelaat

Lautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet sekä ainekohtaiset määräykset ovat luettavissa lautakunnan kotisivulta Internetistä. Sivun osoite on

<http://www.ylioppilastutkinto.fi>

Ylioppilastutkintoon kuuluu vähintään neljä koetta, joista äidinkielen koe on kaikille pakollinen. Kokelas valitsee kolme muuta tutkintonsa pakollista koetta seuraavien neljän kokeen joukosta: toisen kotimaisen kielen koe, yksi vieraan kielen koe, matematiikan koe ja reaaliaineissa järjestettävä koe. Kokelas voi lisäksi sisällyttää tutkintoonsa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen. Tutkintoon saa kuulua vain yksi saman oppiaineen koe.

Kokeiden tehtävät laaditaan kussakin oppiaineessa niiden kurssien oppimäärien mukaan, joista lukiolain 10 §:n 1 momentin nojalla säädetään lukiokoulutuksen tuntijaon mukaisina pakollisina kursseina ja syventävinä opintoina tarjottavina kursseina.

Matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä ja vieraissa kielissä järjestetään vaativuudeltaan kahden eri tason kokeet. Kokelas saa lukio-opinnoistaan riippumatta valita, kumman tason mukaiseen kokeeseen hän edellä mainituissa aineissa osallistuu. Kokelaan on kuitenkin suoritettava vaativampi koe vähintään yhdessä seuraavista pakollisista kokeista: matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä tai vieraassa kielessä. Toisessa kotimaisessa kielessä ja vieraassa kielessä vaativammalla kokeella

tarkoitetaan peruskoulun ala-asteelta alkavan, kaikille yhteisen kielen (A-kielen) oppimäärään perustuvaa koetta.

Kahden tutkinnon opintoja suorittava opiskelija voi aloittaa ylioppilaskirjoitukset 1,5 vuoden opiskelun jälkeen. Hänellä on oltava siis noin 60 opintoviikon ammatilliset opinnot suoritettuna. Ylioppilaskirjoitukset voidaan hajauttaa kolmeen peräkkäiseen tutkintokertaan. Ylioppilastutkintoon vaaditaan vähintään neljä kirjoitettavaa ainetta.

Kahden tutkinnon suorittajia ohjataan ottamaan ainakin yksi ylimääräinen aine. Tämä varsinkin siltä varalta, jos joku näistä neljästä pakollisesta aineesta on heikonpuoleinen ja siitä on vaarassa tulla reputus. Ylimääräisestä aineen kirjoittamisesta voi saada kompensatiopisteitä niin, että kuitenkin ylioppilastutkinto valmistuu.

Ylioppilaskokelaan, joka haluaa osallistua ylioppilastutkintoon, on ilmoitettava lukion rehtorille, mitkä kokeet hän kyseisenä tutkintokertana aikoo suorittaa. Kokelaan on samalla ilmoitettava, minkä tasoisina hän nämä kokeet suorittaa sekä mitkä näistä kokeista hän suorittaa pakollisina ja mitkä ylimääräisinä. Ylioppilaskirjoituksiin ilmoittautumisesta ohjeistetaan opiskelijaa kunkin lukion omilla opinto-oppailla ja informaatiolla.

Tutkintotodistuksen saaminen edellyttää ilmoittautumista tutkinnon suorittajaksi. Erillisiä kokeita suorittamalla ei voi saada ylioppilastutkintotodistusta.

Jos kokelas suorittaa tutkintoaan ajallisesti hajautetusti, hän voi samalla tutkintokerralla esimerkiksi osallistua joihinkin tutkintoonsa kuuluviin kokeisiin ja uusia sekä hylättyä että hyväksytyä koetta. Kokelaan on ilmoitauduttava tutkintoon kirjallisesti lukion rehtorin hyväksymää lomaketta käyttäen. Kirjallisesta ilmoittautumisesta tulee selvittää, ilmoittautuuko kokelas tutkintoon, erillisiin kokeisiin, uusimaan hyväksytyä tai hylättyä koetta vai täydentämään tutkintoaan. Ilmoittautumisesta on käytävä ilmi myös kokelaan valitsemissä kokeista koskevat tiedot. Kokelas päivää ja allekirjoittaa ilmoittautumistietonsa. Kunkin kokelaan ilmoittautumislomake säilytetään koulussa vähintään kahden vuoden ajan mahdollisia tarkistuksia varten.

Kaksoistutkintokoordinaattori suunnittelee opiskelijan kanssa yhdessä hänen henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaansa sen, mitä opiskelija aikoo kirjoittaa pakollisina aineina ja mitkä ylimääräisinä aineina. Samoin kahden tutkinnon opintojen edetessä hahmotellaan aineiden kirjoittamisjärjestys ja niiden ajankohta. Tämän perustalta kaksoistutkintokoordinaattori muistuttaa, että opiskelijaa muistaa tehdä ilmoittautumiset kirjoituksiin syksyn kohdalta jo kesäkuun alussa ja kevään osalta edellisen vuoden loppupuolella lukioiden ohjeiden mukaan.

Lisäksi kaksoistutkintokoordinaattori huomauttaa siitä, että ylioppilastutkinto on maksullista. Opetusministeriö päättää tutkintomaksujen ja muiden tutkintoon kuuluvien kiinteiden maksujen suuruuden. Kokelaskohtaiset tutkintomaksut koostuvat perusmaksusta ja kustakin kokeesta perittävästä maksusta. Ylioppilastutkintomaksujen perintä hoidetaan lukion omien ohjeiden mukaisesti.

Ylioppilaskirjoituksia koskevat informaatiotilaisuudet toteutetaan pääsääntöisesti kunkin lukion toimesta. Tarvittaessa kaksoistutkintokoordinaattori voi toteuttaa ylioppilaskirjoituksia koskevan informaation yksilöllisesti tai useammalle kahden tutkinnon suorittavalle opiskelijalle.

Ylioppilastutkinnon kokeen hyväksytysti suorittanut saa uusia kokeen yhden kerran. Hyväksytyin kokeen uusimiselle ei ole aikarajaa. Hylätyn pakollisen kokeen saa uusia kaksi kertaa tätä tutkintokertaa välittömästi seuraavien kolmen tutkintokerran aikana. Jos tutkintoa ei ole suoritettu säädetyssä ajassa, on se kokonaisuudessaan uusittava.

Persoonallisen kasvun ja kehityksen tukeminen

Opinto-ohjauksen sisältönä tärkeää on opiskelijan jaksamisen ja voimaantumisen tukeminen. Kahden tutkinnon suorittaminen on luonteeltaan vaativaa. Opiskelijan on hyvä jakaa elämäänsä koulutyöhön ja vapaa-aikaan. Opiskelijan olisi hyvä jakaa aikaansa koulutyön ja harrastusten sekä ystävien tapaamisen välillä. On muistutettava siitä, että myös opiskeluaika on täyttä elämää, eikä vain työn täyteistä opiskelua.

Kasvun ja kehityksen tukeminen painottuu erityisesti opintojen alkuvaiheeseen, jolloin opiskelijoiden sosiaalistuminen opiskeluun tapahtuu. Tavoitteena on lisätä opiskelijan itsetuntemusta ja itsearviointitaitoja. Opintojen edetessä kasvun ja

kehityksen tukeminen kohdistuu erilaisten opiskeluun liittyvien vaikeuksien voittamiseen.

Opintojen edetessä

Opintojen edetessä painopiste siirtyy jatko-opintojen ohjaukseen ja työnhakuun liittyvien valmiuksien parantamiseen. Läpi kaksoistutkinto-opintojen kiinnitetään huomiota erilaisten valintojen tekemiseen (kurssivalinnat) sekä siihen miten oletetut valinnat vaikuttavat tuleviin mahdollisuuksiin edetä uralla ja jatko-opinnoissa.

6.4. Opinto-ohjaus opintojen päättyessä

Päätavoite

Opiskelijan tavoitteena on valmistua henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa mukaisesti ja saada tutkintotodistukset opiskelemistaan tutkinnoista. Tavoitteena on myös, että opiskelija saa tietoa opintojensa päättövaiheeseen sisältyvistä toimintatavoista ja jatko-opintomahdollisuuksista, niihin hakemisesta sekä mahdollisesta työelämään siirtymisestä.

Toimijat

Opintojen päättymisvaiheen toimijoina ovat kaksoistutkintokoordinaattori, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opinto-ohjaajat, ryhmäohjaajat, opintotoimiston henkilöstö sekä työvoimatoimiston ohjaajat. Heidän tehtävinä ovat opintojen edistymisen seuraaminen yhdessä opiskelijan ja/tai muiden toimijoiden kesken, päättövaiheen toiminnoista tiedottaminen (esim. ylioppilaskirjoitukset ja päättötyö), jatko-opintomahdollisuuksista tiedottaminen (esim. vierailu AMK:ssa) ja työelämään siirtymisestä tiedottaminen.

Osaamisen tunnustaminen, hyväksilukeminen ja arviointi

Kun opiskelija suorittaa kaksi toisen asteen tutkintoa samanaikaisesti, hänen osaamisensa arvioidaan erikseen kummankin tutkinnon arviointiperiaatteiden mukaisesti. Arviointia säätelevät laki ja asetus sekä opetussuunnitelman perusteet.

Kurssit ja opintojaksot arvioidaan sen oppilaitoksen opetussuunnitelman ja arviointiohjeen mukaan, jossa opiskelija on ne opiskellut. Tärkeintä on pitää huolta siitä, että arvosanat kirjataan opintosuorituksiin. Opiskelijalla on oikeus lukea hyväksi muualla suorittamia opintoja tutkintoonsa, jos ne tavoitteeltaan ja keskeisiltä sisällöiltään ovat opiskeltavan alan tai opintojen opetussuunnitelman mukaisia.

Suoritettavissa tutkinnoissa voidaan hyödyntää toisessa tutkinnossa hankittua osaamista/opintosuorituksia. Ammatillisen peruskoulutuksen näkökulmasta on kyse lukion opintojen hyväksymisestä osaksi ammatillista perustutkintoa. Lukion näkökulmasta on kyse ammatillisten opintojen hyväksymisestä osaksi lukion oppimäärää. ”Kolmoistutkinnossa” opinnot hyväksytään lukion soveltaviksi kursseiksi.

Ammatillisten opintojen osalta opiskelijan ammatillista osaamista arvioidaan muun arvioinnin ohella ammattiosaamisen näytöillä. Ammatillisen perustutkinnon tutkintotodistus muodostuu päättö- ja näyttötodistuksesta.

Opiskelijan tulee saada tietoa osaamisen tunnustamisesta ja päätös osaamisen tunnustamisesta tehdään ennen mainittujen opintojen tai opintokokonaisuuden alkamista. Osaamisen tunnustamista voidaan tehdä myös opintojen aikana ohjaavien opettajien toimesta.

Lukio-opintojen hyväksilukeminen päättötodistuksen pohjalta tapahtuu seuraavasti. Ammatillisen perustutkinnon yhteisiin opintoihin (20 ov), vapaasti valittaviin opintoihin (10 ov) ja ammatillisiin opintoihin sisältyviin muihin ammatillisiin opintoihin (10 ov) hyväksiluetaan ne vastaavat lukion opinnot, joista on oppimäärän arvosana. Hyväksiluettujen opintojen arvosanat siirretään aina tutkintotodistukseen, poikkeuksena vapaasti valittavat opinnot, jotka opiskelijan niin halutessaan voidaan jättää arvosanatta. Arvosana muunnetaan muunto-asteikolla. Arvosanat merkitään tutkintotodistukseen ammatillisten opintojen laajuuksina. Alaviitteellä merkitään tieto siitä, missä opinnot on suoritettu. (Laurila 2005)

Lukion erillisten kurssien hyväksilukeminen tapahtuu seuraavasti. Tavoitteeltaan ja keskeiseltään sisällöltään ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmaa vastaavia erillisiä kursseja voidaan hyväksilukea a) Yhteisten opintojen pakollisiin opintoihin ja

niihin valinnaisiin opintoihin, joista opetussuunnitelman perusteisiin on laadittu tavoitteet. Tällöin ne merkitään opintokorttiin ammatillisen perustutkinnon vastaavan opintokokonaisuuden opintojaksoina ja tutkintotodistukseen ko. opintokokonaisuuden arvosana annetaan ammatillisen koulutuksen arvosanana. (Laurila 2005)

Tavoitteiltaan ja keskeiseltä sisällöltään ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmaa vastaavia erillisiä kursseja voidaan hyväksilukea b) yhteisten opintojen valinnaisiin (1-4 ov), joista opetussuunnitelman perusteisiin ei ole laadittu tavoitteita ja ammatillisten opintojen muihin valinnaisiin opintoihin (10 ov), sekä vapaasti valittaviin opintoihin (10 ov). Tällöin ne merkitään opintokorttiin ja tutkintotodistukseen lukion suorituksina, jolloin alaviitteellä merkitään tieto siitä, missä opinnot on suoritettu. (Laurila 2005)

Hyväksiluettavien opintojen vastaavuudesta päättää kyseisten opintojen opettaja tai opettajat. Opintokokonaisuuksien osien hyväksilukemisesta päättää kyseisten aineiden opettaja tai opettajat.

Ammatillisten opintojen hyväksilukeminen lukio-opintoihin tapahtuu seuraavaasti. Lukion opinnot jaetaan kolmeen osaan: pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kursseihin. Ammatillisilla opinnoilla voidaan hyväksilukea lukion soveltavia kursseja. Opiskelijalla on myös oikeus lukea hyväkseen lukion oppimäärään muualla suoritettut opinnot, jotka ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään lukion opetussuunnitelman mukaisia. Opintojen hyväksilukemisessa pidättäydytään suoritusoppilaitoksen arviointiin. Vastaavuus määritellään opiskelijan eduksi. Ulkomaiset opinnot voidaan lukea pakollisiksi, syventäviksi ja soveltaviksi kursseiksi. Päätös muualla suoritettavien opintojen hyväksilukemisesta tulee sitä erikseen pyydettyäessä tehdä ennen mainittujen opintojen aloittamista. (Laurila 2005)

Arvosanojen muunto ja hyväksiluvut tapahtuvat seuraavaa arvosanan muuntoasteikkoa hyväksikäyttäen.

Arvosanan muuntoasteikko

asteikko 1-5	asteikko 4-10	asteikko 1-3
hylätty	4 (hylätty)	hylätty
1	5 (välttävä)	1
2	6 (kohtalainen)	1
3	7 (tyytyttävä)	2
4	8 (hyvä)	2
5	9 (kiitettävä) 10 (erinomainen)	3

Arvioinnin oikaiseminen tapahtuu erillisten säädösten mukaisesti (Lukiolaki 1998/629 ja Asetus A 810/1998, Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta L 601/2005 ja Asetus ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta A 603/2005).

Ammatillinen päättötodistus

Ammatillisen puolen päättötodistus koostuu tutkinto- ja näyttötodistuksesta. Kun opiskelijan kahden tutkinnon opinnot ovat päättövaiheessa suoritetaan varsinainen tutkintotodistuksen laatiminen opintojen aikana täytetyn opintokortin pohjalta. Opintokortti päivitetään tutkintotodistuksen kanssa identtiseksi.

Kaksoistutkintokoordinaattori yhdessä opiskelijan ja ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaajan kanssa käyvät läpi tutkintotodistukseen tulevat arvosanat.

Kaksoistutkintokoordinaattori voi tehdä valmisteleavan työn yhdessä opiskelijan kanssa ennen ammatillisen opinto-ohjaajan kanssa käytävää neuvottelua. Tätä valmistelu työtä varten on kehitetty erillinen kaavake.

Lukiosuorituksista tehdään arvosanojen muunnokset ja hyväksiluvut opiskelijan jatkoajatuksen mukaisesti. Opiskelijalle kerrotaan eri vaihtoehdot, mitä on tarjolla

tutkintotodistuksen muodostamisen suhteen. Eli opiskelija saa valita, mitä lukioaineista käytetään valinnaisiin yhteisiin opintoihin ja mitä aineita ammatillisiin valinnaisiin sekä vapaasti valittaviin opintoihin. Lisäksi hän saa päättää siitä, merkitäänkö vapaasti valittaviin opintoihin arvosana näkyviin vai vain suorituserkinnällä.

Jos opiskelijalla on suoritettu koko lukion oppimäärä kustakin aineesta ja hän on saanut siitä lukion arvosanan. Tätä arvosanaa on käytettävä ammatillisen puolen pakollisiin ja valinnaisiin yhteisiin opintoihin. Tällöin tutkintotodistukseen tulee näkyviin indeksillä se, missä lukiossa ko. aine on suoritettu. Mutta jos opiskelija on suorittanut vain joitain lukion oppimäärän kursseja, hänen tutkintotodistuksessaan voidaan käyttää ns. irtokursseja ja muuntaa ne ammatillisen puolen tavoitteiden mukaisiksi suorituksiksi yhteisten opintojen osalta kuten edellä on mainittu. Tässä tapauksessa ei tule mitään indeksimerkintää todistukseen. Vapaasti valittaviin ja ammatillisiin valinnaisiin opintoihin voidaan merkitä irtokurssien arvosana indeksimerkinnällä. Opintokortissa voi näkyä kaikki muualla suoritettut kurssit merkittynä indeksillä se, missä lukiossa tai muussa oppilaitoksessa ne ovat suoritettut.

Lukion päättötodistus ja ammatilliset suoritukset

Lukion päättötodistukseen merkitään ammatillisen puolen suoritukset kohtaan muualla suoritettut kurssit. Opiskelija saa valita laitetaanko ko. kohtaan kaikki hänen ammatillisen puolen suorittamat kurssit vai vain lukion oppimäärää täydentävät kurssit.

Ylioppilastutkintotodistus

Kahden tutkinnon opintoja suorittava saa ylioppilastutkintotodistuksen, kun kaikki ammatillisen puolen pakolliset kurssit ovat suoritettut. Kaksoistutkintokoordinaattori toimittaa lukion rehtorille ammatillisen puolen opintokortin ylioppilastutkintotodistuksen luovuttamista varten.

6.5. Opinto-ohjaus opintojen jälkeen

Päätavoite

Opiskelijan tavoitteena on suuntautua jatko-opintoihin tai töihin ja löytää oma paikkansa yhteiskunnassa.

Toimijat

Tämän vaiheen toimijoina ovat lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opinto-ohjaajat, kaksoistutkintokoordinaattori ja korkea-asteen opinto-ohjaajat sekä työvoimaviranomaiset. Heidän tehtävänä on tarvittaessa tukea ja avustaa valmistunutta opiskelijaa löytämään oma jatko-opintoala tai työpaikka. Lisäksi tehtävänä on ohjata opiskelijaa hakemaan yhteiskunnan tarjoamia työvoima- ja muita palveluja.

Tiedon kerääminen tutkinnon suorittajista ja ko. tiedon hyödyntäminen

Kaksoistutkintokoordinaattori pyytää, että opiskelija lähettäisi jotain tietoa itsestään ja olinpaikastaan opintojen jälkeen. Kaksoistutkintokoordinaattorin sivulla on kyselykaavake siitä, mihin kaksoistutkinnon suorittanut opiskelija on päätenyt kahden tutkinnon opintojen jälkeen.

Kahden tutkinnon suorittanut opiskelija voisi tulla esittelemään omaa opinto- ja urapolkuaan opintonsa aloittaville opiskelijoille sekä lukiossa että ammatillisella puolella.

7. POHDINTA

Kehittämishankkeen tuotoksen avulla on mahdollista saada kokonaiskuva kahden tutkinnon opinto-ohjaamisesta Jämsän seudulla. Kehittämishankkeen tavoitteena on lisätä kaksoistutkinto-opiskelijoiden opinto-ohjauksen asemaa ja tehostaa siihen liittyviä päätöksentekoprosesseja seudullisia ja alueellisia ohjaustavoitteita vastaavaksi. Sen laatiminen on ollut tarpeellista kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaustyön kehittämistä varten. Se tulee toimimaan työvälineenä opinto-ohjaustyötä

tekeville. Lisäksi opiskelijat voivat hyödyntää sitä, nähdäkseen opinto-ohjausprosessin kulkua jo etukäteen siitä, millaista ohjausta heillä on mahdollista saada.

Kehittämishankkeen laatijalle ohjaussuunnitelman verbalisoiminen ja kuvaaminen on ollut oman työn ja toiminnan tutkimista ja reflektointia ammatillisen kehittymisen kannalta. Lisäksi kehittämishankkeen tuotos on antanut alustavaa pohjaa kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjauksen arvioinnille.

Kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaamisen suhteen kehittämisalueita löytyy useita sekä kansallisesti että alueellisesti ja seudullisesti. Kansallista ohjausta olisi yhtenäistettävä ja ohjauksen mekanismeja selkeytettävä. Samoin kuin kansallista rahoitusjärjestelmää olisi kehitettävä. Todellisen yhteistyön lisäämiseksi ja opinto-ohjauksen laadun parantamiseksi tarvitaan lisää sekä henkisiä että aineellisia resursseja.

Edelleen tavoitteena on lisätä kaksoistutkintojen määrää ja laatua Jämsän seudulla. Tavoitteena on saada ylioppilastutkinnon suorittajien määrä kymmeneen prosenttiin ammatillisen perustutkinnon suorittavista. Jämsän seudulla se tarkoittaa noin sadan opiskelijan kokonaisuutta.

Opinto-ohjauksen yhteistyötä on hyvä laajentaa alueellisesti. Muutoksia Jämsän seudun kahden tutkinnon opintojen opinto-ohjaukseen voi olla tulossa kuntayhtymien liittymisien vuoksi. Kuitenkin näissä muutossuunnitelmissa olisi toivottavaa, että otettaisiin paikalliset erityistarpeet tasa-arvoisesti huomioon.

Vaikka opinto-ohjaamiseen liittyvä yhteistyö on käynnistynyt hyvin, asenteiden tasolla on vielä parantamisen varaa varsinkin opetushenkilöstön osalta. Henkilöstön kehittäminen ja koulutus on yksi tehokas keino parantaa opinto-ohjausta ja siihen liittyvän yhteistyön laatua. Koulutusorganisaatiossa on monipuolinen osaajien kokonaisuus, jotka kaikki omalla osaamisellaan vaikuttavat opiskelijan oppimiseen. Jokaisella on velvollisuus ottaa vastaan henkilökohtaisen kasvun haaste. Yhteisiä koulutus- ja opetussuunnitelman sekä niihin liittyvään ohjaussuunnitelman kehittämistilaisuuksia oli järjestettävä enemmän. Opettajilla ja opinto-ohjaajilla tulisi olla mahdollisuus käydä yhteisiä arvokeskusteluja. Jatkuva pedagoginen ja ohjauksen kehittäminen olisi hyvä pohja kahdentutkinnon opintojen kehittämiseksi. Opintojen

kentän muuttuminen tulisi näkyä myös opinto-ohjaajien ja opettajien täydennyskoulutuksessa.

Seudullisesti tarkasteluna tarvitaan enemmän kokonaisnäkemystä kaksoistutkinto-opiskeluun, jopa järjestelmien eheyttämistä. Opinto-ohjaukseen ja sitä koskevaan yhteistyöhön tarvitaan tavoitteellisempaa kehittämistä. Kehittämistavoitteet tulisi laatia ja tarkistaa vuosittain.

Kahden tutkinnon opintojen ohjauksen kehittämiseksi yhteistyötä tukevat tietojärjestelmät olisi saatava yhtenäiseksi ja ajan tasalle sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Koulutuksen tarjonta ja opiskelijoiden kurssivalinnat olisi siirrettävä sähköiseen muotoon. Samoin opiskelijoihin liittyvät monenlaiset tiedot olisi saatava kulkemaan yli oppilaitosrajan. Ohjaukseen liittyvät materiaalit ja suunnitelmat pitäisi olla saatavana tietoverkosta.

Opintojen ohjausta ja seuranta on edelleen tehostettava. Kahden tutkinnon opiskelijoiden ohjauksen laadun kehittämiseksi tulisi tehdä jatkuvaa toiminnan arviointia. Arviointimenetelminä tulee monipuolistaa kehittävällä ja dialogiarvioinnilla.

Opiskelijamäärän lisääntyessä on sovittava yhä enemmän yhteisistä pelisäännöistä, menettelytavoista ja vastuujaosta. Myös yksittäisille opettajille on annettava ohjauksellista vastuuta ainakin oman aineensa osalta. Opetussuunnitelmien kehittämistyössä tulisi huomioida mahdollinen kahden tutkinnon suorittaminen. Opetussuunnitelmat ja opetuksen modulointi tulisi laatia niin, että kaikilla opiskelijoilla on aito mahdollisuus suorittaa kahden tutkinnon opintoja.

Keskeisenä muutosvoimana organisaatioissa toimii johtajuus. Johtajuutta on kehitettävä opettajien ja oppijoiden voimaantumisen ja valtautumisen (empowerment) sekä aidon yhteisöllisyyden suuntaan. Itseohjautuvuuden ja kriittisen ajattelun taidon välittäminen avoimissa oppimisympäristöissä opiskelijoillemme tulisi olla yksi tärkeimmistä tavoitteistamme.

LÄHTEET

A 6.11.1998/ 811. Asetus ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 21.1.2008. Valtion säädöstötietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

A 1998/ A810. Lukioasetus. Viitattu 21.1.2008. Valtion säädöstötietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

Habermas, J. 1984. Vorstudien und Ergänzungen zur Theories des kommunikativen Handelns. Frankfurt am Main. Suhrkamp.

Heikkinen, H. L.T. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Toim. H.L.T. Heikkinen, R. Huttunen, P. Moilanen. Juva. ATENA kustannus. WSOY-kirjapainoyksikkö. 25-56.

Huttunen, R., Kakkori, L. & Heikkinen H.L.T. 1999. Toiminta, tutkimus ja totuus. Teoksessa Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Toim. H.L.T. Heikkinen, R. Huttunen, P. Moilanen. Juva. ATENA kustannus. WSOY-kirjapainoyksikkö, 111-135.

Jämsän seudun koulutuskeskus 2006. Opetussuunnitelman yhteinen osa.

Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Toim. H. Kasurinen. Vammala: Opetushallitus, 40-56.

L 21.8.1998/630. Laki ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 21.1.2008. Valtion säädöstötietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

L 21.8.1998/629. Lukiolaki. Viitattu 21.1.2008. Valtion säädöstötietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

Lairio, M., Puukari, S. & Varis, E. 1999. Opinto-ohjaajan toimenkuva. Teoksessa Opinto-ohjaajan toimenkuva muuttuvassa yhteiskunnassa. Tutkimuslauseita 1. Toim. M. Lairio & S. Puukari. Jyväskylän Yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Laurila, P. 2005. Kaksoistutkinto-opiskelijoiden opintojen arviointi. Kaksoistutkinto-opiskelijoiden opinto-ohjauksen kehittäminen. Moniste Kaksoistutkinto-opiskelijoiden opintojen arviointi – luennolla 8.6.2005. Järjestäjinä Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lerikkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Akateeminen Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto, kasvatustieteen laitos.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Nuorille tarkoitetun lukio koulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Luukkainen, O. 2004. Opettajan matkakirja tulevaan. Juva:PS-kustannus.

Mäensivu, K., Mäenpää, H., Määttä, M., Volanen, M.V., Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Räisänen, A. Toim. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö opetuksen järjestämisessä. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 23.

Niiniluoto, I. 1984. Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorian muodostus. 2.p. Keuruu: Otava.

Nummenmaa, A.R.1992. Ohjaus menetelmänä ja toimintana. Teoksessa Opinto-ohjaajan työ ja koulutus. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 72. M. Lairio. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.

Numminen, U., Heino, J., Joronen-Vallin, K., Karlsson, R., Lerikkanen, J., Virtanen, R. & Pirttiniemi, J. 2005. Miten tuemme opiskelijaa oppilaitoksessamme? Opas ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimiseen. Opetushallitus.

OECD. 2004. Career guidance and public policy: Bridging the gap.

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. Toim. 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Opetushallitus 2000. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttösuunnitelman perusteet. Hakapaino.

Opetusministeriö 2004. Koulutus ja tutkimus 2003-2008. Kehittämissuunnitelma. Helsinki: Opetusministeriön julkaisuja 2004:6.

Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Työministeriö. Helsinki: Psykologinen Kustannus.

Rodwell, C.M. 1996. A analysis of the concept of empowerment. Journal of Advanced Nursing. 23, 305-313.

Ruotsalainen, P. 2006. Toim. Jämsän seudun toisen asteen opinto-opas 2006-2007. Vilppula: M-print.

Sirén, M. 2003. Ohjauksen koulutuksesta työelämään. Joensuun yliopiston ohjauksen koulutusohjelmasta valmistuneiden koulutus- ja työhön siirtymäkokemuksia. Pro gradu – tutkielma. Joensuun Yliopisto, kasvatustieteen laitos, oppilaan- ja opinto-ohjauksen koulutusohjelma.

Voutilainen, T. & Mehtäläinen, J. & Niiniluoto, I. 1990. Tiedonkäsitys. Kouluhallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Vuorinen, R. 2005. Opinto-ohjaajista elinaikaisen ohjauksen asiantuntijoiksi. Teoksessa Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu. Toim. J. Lerkkanen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 8-12.

Liite 1.

KAHDEN TUTKINNON OPINTOJEN OHJAUSSUUNNITELMA JÄMSÄN SEUDULLA

1. OHJAUS ENNEN OPINTOJEN ALKUA

TAVOITTEET	TEHTÄVÄT JA MENETELMÄT	TOTEUTTAJAT	AJOITUS	ARVIOINTI
<p>Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p> <p>Opiskelijan opiskelu-päätöksessä tukeminen ja opiskelijoiden kokonaisvaltainen tukeminen</p>	<p>Opiskelijakyselyn tekeminen ja esitteen jakaminen peruskoulun päättävälle luokille</p> <p>Opiskelijakyselyn tekeminen ja esitteen jakaminen muualta paikkakunnalta tuleville opiskelijoille</p> <p>Tutustumiskäynti haettavaan oppilaitokseen ja kaksoistutkinto-koordinaattorin tapaaminen</p>	<p>Peruskoulun opinto-ohjaajat Ammatillisen puolen opinto-ohjaajat Lukion opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Opintosihteerit Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Peruskoulun opinto-ohjaajat Lukion opinto-ohjaajat Ammatillisen puolen opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori</p>	<p>huhti-toukokuu</p> <p>kesäkuu</p> <p>ympäri vuoden</p>	<p>Opiskelijakyselykaavakkeen arviointi ja päivitys</p> <p>Opiskelijakyselykaavakkeen arviointi ja päivitys</p> <p>Opinto-ohjaajien ja opiskelijoiden haastattelut</p>
<p>Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p> <p>Riittävän tiedon antaminen kahden tutkinnon opinnoista</p>	<p>Kahden tutkinnon suorittamisen periaatteista ja mahdollisuuksista tiedottaminen opiskelijalle ja vanhemmille</p> <ul style="list-style-type: none"> - infot peruskoulunsa päättävälle luokille - infot vanhempainilloissa - seudullinen opinto- opas sähköisessä muodossa - messut ja tapahtumat 	<p>Peruskoulun opinto-ohjaajat Ammatillisen puolen opinto-ohjaajat Lukion opinto-ohjaajat Rehtorit ja koulutusjohtajat Opettajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Kaksoistutkinto-opiskelija- tutor</p>	<p>tammi-helmikuu</p> <p>syys-joulukuu ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p>	<p>Palautteen kerääminen infotilaisuuksista</p> <p>Seudullisen opinto-oppaan arviointi ja päivitys</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - sähköposti ja puhelin - kaksoistutkinto-sivustot sähköisessä verkossa <p>Alustavaa tietoa henkilökohtaisesta opintojen suunnitelmasta</p>	<p>Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Kaksoistutkinto-koordinaattori</p>		<p>Kaksoistutkinto-koordinaattorin sivujen arviointi ja kehittäminen</p> <p>Alustavan HOPSin arviointi</p>
<p>Ura- ja elämän suunnittelun ohjaus</p> <p>Motivoituneiden opiskelijoiden valinta</p>	<p>Motivoituneiden ja osaavien opiskelijoiden rekrytointi</p> <ul style="list-style-type: none"> - tutustumiskäynti haettavaan oppilaitokseen - tarvittaessa kaksoistutkinto-koordinaattorin alustava tapaaminen - markkinointi - esitteiden jakelu <p>Opiskelija valinta ja mahdolliset soveltuvuuskokeet</p>	<p>Peruskoulun opinto-ohjaajat</p> <p>Ammatillisen puolen opinto-ohjaajat</p> <p>Rehtorit ja koulutusjohtajat</p> <p>Opettajat</p> <p>Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Kahden tutkinnon opiskelijat ja opiskelijatutor</p> <p>Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Opinto-ohjaajat</p> <p>Rehtorit ja koulutusjohtajat</p>	<p>ympäri vuoden</p> <p>elo-syyskuu/ ympäri vuoden</p>	<p>Tutustumiskäynneiltä palautteen kerääminen</p> <p>Esitemateriaalin arviointi ja päivitys</p> <p>Hakevien opiskelijoiden lukuaineiden keskiarvojen ja opiskelu-edellytysten arviointi</p>

2. OPINTOJEN ALKAESSA

TAVOITTEET	TEHTÄVÄT JA MENETELMÄT	TOTEUTTAJAT	AJOITUS	ARVIOINTI
<p>Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p> <p>Opiskelu-edellytysten turvaaminen</p>	<p>Toiseen oppilaitokseen tutustuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - järjestyssääntöihin ja kulttuuriin tutustuminen <p>Henkilökohtainen ohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - kaksoistutkintoon liittyvän henkilötietokaavakkeen täyttäminen 	<p>Rehtorit ja koulutusjohtajat</p> <p>Opettajat</p> <p>Opinto-ohjaajat</p> <p>Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Kaksoistutkinto-koordinaattori</p>	<p>elo-syyskuu/ ympäri vuoden</p>	<p>Järjestyssääntöistä ja kulttuuri-eroista keskustelu</p> <p>Henkilötietokaavakkeen arviointi ja päivitys</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - opiskelijan haastattelu - henkilökohtaisen opetus-suunnitelman laatiminen (HOPS) - kirjojen, työvaatteiden, välineiden hankkiminen - opiskelukulut <p>Huoltajille tiedottaminen</p>	Kaksoistutkinto-koordinaattori		<p>HOPSin arviointi</p> <p>Huoltajakirjeen arviointi ja päivitys</p>
<p>Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p> <p>Opiskeluun orientoituminen</p>	<p>Opiskeluun orientoituminen</p> <p>Kahden tutkinnon opiskelun aloittavien ryhmäinfotilaisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - opinto-oppaiden jakelu - opinto- ja kurssitarjottimet - hajautettujen kurssien arviointikirja - etälukion ilmoittautumiskaavakkeet - huoltajakirje - muu materiaali 	<p>Opintosihteerit</p> <p>Opettajat</p> <p>Opinto-ohjaajat</p> <p>Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Kaksoistutkinto-opiskelijatutor</p> <p>Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Kaksoistutkinto-opiskelijatutor</p>	<p>elo-syyskuu/ ympäri vuoden</p> <p>elokuu</p>	<p>Ryhmäinfotilaisuuden palautteen kerääminen</p> <p>Kaavakkeiden ja esitteiden arviointi ja päivitys</p>
<p>Ura- ja elämän suunnittelun ohjaus</p> <p>Yksilölliset tavoitteet ja opintojen jäsentyminen</p>	<p>Henkilökohtainen ohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - kahden tutkinnon opintojen henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatiminen (HOPS) - kirjoitettavien aineiden valinta 	Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori	elo-syyskuu/ ympäri vuoden	HOPSin arviointi ja muuttaminen

3. OHJAUS OPINTOJEN AIKANA

TAVOITTEET	TEHTÄVÄT JA MENETELMÄT	TOTEUTTAJAT	AJOITUS	ARVIOINTI
<p>Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p> <p>Kokonaisvaltainen persoonallisuuden kehittyminen</p> <p>Ihmisenä ja ammattilaisena kasvaminen</p>	<p>Henkilökohtainen ohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - varhainen puuttuminen opiskeluongelmiin - mahdollisissa opiskeluasteissa auttaminen - opintojen keskeyttämisessä tai lopettamisessa tukeminen <p>Henkilökohtaiset keskustelut emansipaation hengessä</p> <p>Kaksoistutkinto-opiskelijatutorohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - henkilökohtainen tuki ja opiskelumalli - ryhmiin sopeutuminen 	<p>Kaksoistutkinto-koordinaattori Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-opiskelijatutor Opettajat Kuraattori</p> <p>Kaksoistutkinto-opiskelijatutor</p>	<p>ympäri vuoden</p>	<p>HOPSin ja opintojen etenemisen seuranta ja arviointi</p> <p>Poissaolojen seuranta</p> <p>Henkilökohtaiset haastattelut</p>
<p>Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p> <p>Opintojen eteneminen henkilökohtaisen suunnitelman mukaan</p>	<p>HOPSin toteutumisen tarkistaminen ja seuranta</p> <ul style="list-style-type: none"> - opintojen etenemisen seuranta - opintosuoritusten seuranta ja kirjaaminen <p>Osaamisen tunnustaminen, hyväksiluku ja arviointi</p> <p>Kaksoistutkinto-opiskelijatutorohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiskeluun liittyvien käytännön asioissa auttaminen ja neuvonta 	<p>Kaksoistutkinto-koordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat</p> <p>Opettajat Opinto-ohjaajat Kaksoistutkintokoordinaattori</p> <p>Kaksoistutkinto-opiskelijatutor</p>	<p>ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p>	<p>Suoritettujen kurssien ja opintoviikkomäärien ja arvosanojen seuranta</p> <p>Opiskelijan ja opinto-ohjaajien haastattelut</p>

Varhainen puuttuminen opiskeluongelmiin	Kaksoistutkintokoordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat Kuraattori	ympäri vuoden	Poissaolojen seuranta Opintomenestyksen seuranta
Vaihtojaksojen suunnittelu ja ohjaus	Kaksoistutkintokoordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat	ympäri vuoden	Vaihtojakson sopivuuden ja tulosten arviointi
Työssäoppimisen jaksot kesän aikana	Kaksoistutkintokoordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat Koulutusjohtajat ja rehtorit	huhti- toukokuu	Opintojen riittävyyden arviointi Työssäoppimisen ohjauksen resurssien arviointi
Ylioppilaskirjoituksiin liittyvän ohjauksen toteuttaminen	Rehtorit Lukion opinto-ohjaajat Kaksoistutkintokoordinaattori	helmi- ja elokuu	Yo-infojen toteutuksen arviointi
Ylioppilaskirjoituksiin osallistuminen - ilmoittautuminen - maksujen hoitaminen	Rehtorit Lukion opinto-ohjaajat Koulusihteerit Kaksoistutkintokoordinaattori	joulu- ja kesäkuu	
Pääoppilaitoksen vaihtaminen tarvittaessa	Rehtorit Lukion opinto-ohjaajat Koulusihteerit Kaksoistutkintokoordinaattori Opinto-ohjaajat Koulutusjohtajat ja rehtorit	elo- ja helmikuu touko- ja joulukuu ympäri vuoden	Jaksojen määrän arviointi
Opintojen keskeyttämisessä ja lopettamisessa tukeminen	Kaksoistutkintokoordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat Kuraattori	ympäri vuoden	Tiedon kerääminen keskeyttämisistä
Opiskelijoilta kerätyn palautteen hyödyntäminen	Kaksoistutkintokoordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat Koulutusjohtajat Rehtorit	ympäri vuoden	Opiskelija-palautteen kerääminen

Ura- ja elämän suunnittelun ohjaus Oman tulevaisuuden hahmottaminen ja opintojen suuntaaminen kohti uratavoitteita	HOPSin tarkistaminen ja päivittäminen - urasuunnitteluun sopivien kurssien valinta	Kaksoistutkinto-koordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat	ympäri vuoden	Oppilaitoksen vaihdon arviointi
	Työssäoppimisjaksot kesän aikana	Kaksoistutkinto-koordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat	huhti-toukokuu	
	Pääoppilaitoksen vaihtaminen	Koulutusjohtajat ja rehtorit	ympäri vuoden	
	Alustavaa jatko-opintoihin tai uran valintaan liittyvää ohjausta	Kaksoistutkinto-koordinaattori Opinto-ohjaajat	ympäri vuoden	

4. OHJAUS OPINTOJEN PÄÄTTYESSÄ

TAVOITTEET	TEHTÄVÄT JA MENETELMÄT	TOTEUTTAJAT	AJOITUS	ARVIOINTI
Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus Yksilöllisissä valinnoissa tukeminen	Henkilökohtainen opintojen päättövaiheen tukeminen Osaamisen tunnustaminen, hyväksiluku ja arviointi sekä tutkintotodistuksen laatiminen - opiskelijan valinnoissa tukeminen Jatko-opintoaikeista tai uravalinnasta haastattelu - opiskelijan valinnoissa tukeminen	Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Koulu- ja opintosihteerit Rehtorit Koulutusjohtajat Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Ammatinvalinta-psykologi Työvoimaviranomainen	joului- tai toukokuu joului- tai toukokuu tarvittaessa ympäri vuoden ympäri vuoden	Palautteen kerääminen ohjauksesta ja opinnoista Tutkintotodistusten saaminen ja ylioppilastodistusten määrä Työllistymistilastot
Oppimisen ja opiskelun ohjaus Tavoitteiden saavuttaminen	Opiskelijan tukeminen ja ohjaaminen päättövaiheen valintojen suhteen	Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori	joului- tai toukokuu tarvittaessa ympäri vuoden	Palautteen kerääminen ohjauksesta ja opinnoista

	<p>Lopullinen osaamisen tunnustaminen, opintojen hyväksiluku ja arviointi saavutettujen tavoitteiden mukaisesti</p> <p>Opintokortin päivittäminen ja arvosanojen merkitseminen</p> <p>Ylioppilastutkintotodistuksen luovuttaminen</p>	<p>Opettajat Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Opettajat Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Opintosihteerit</p> <p>Rehtorit Koulusihteerit</p>	<p>joulu- ja toukokuu tarvittaessa ympäri vuoden</p> <p>joulu- ja toukokuu tarvittaessa ympäri vuoden</p> <p>joulu- ja toukokuu tarvittaessa ympäri vuoden</p>	<p>Tutkintotodistusten saaminen ja ylioppilastodistusten määrä</p> <p>Opinto-menestys</p> <p>Stipendit</p>
<p>Ura- ja elämän suunnittelun ohjaus</p> <p>Jatko-opiskelu paikan tai työpaikan löytyminen</p>	<p>Ura- ja rekrytointipalveluihin tutustuminen (Vierailut ammattikorkeakouluun, yliopistoon, työelämään, työvoimatoimistoon yms.)</p> <p>Työelämätutustumiskäynnit</p> <p>Erilaisiin koulutus ja yritys messuihin osallistuminen</p>	<p>Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori</p> <p>Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori</p>	<p>helmi- ja maaliskuu sekä tarvittaessa ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p>	<p>Palautteen kerääminen ohjauksesta ja opinnoista</p> <p>Työllistymistilastot</p>

5. OHJAUS OPINTOJEN JÄLKEEN

TAVOITTEET	TEHTÄVÄT JA MENETELMÄT	TOTEUTTAJAT	AJOITUS	ARVIOINTI
<p>Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus Oman elämän uran löytyminen ja ammatillinen kasvu</p>	<p>Opiskelijoiden jatko-opintoihin tai työelämään sijoittumisen seuranta</p> <p>Mahdollinen jälkiohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - tarvittaessa erilaisten ura- ja rekrytointipalveluihin ohjausta 	<p>Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Rehtorit Koulutusjohtajat Opettajat Työvoimaviranomaiset</p>	<p>ympäri vuoden</p>	<p>Tilastojen avulla työelämään sijoittumisen arviointi</p>

<p>Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p> <p>Oman elämän uran löytyminen</p>	<p>Mahdollinen jälkiohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - tarvittaessa erilaisten ura- ja rekrytointipalveluihin ohjaus <p>Valmistuneilta opiskelijoilta kerätyn palautteen hyödyntäminen opetussuunnitelmien kehittämiseen</p> <p>Arvosanojen korottamis- mahdollisuudessa avustaminen</p> <p>Ylioppilastutkinnon laajentamisessa avustaminen</p> <p>Lukion oppimäärän suorittaminen</p>	<p>Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Rehtorit Koulutusjohtajat Opettajat Työvoimaviranomaiset</p> <p>Opinto-ohjaajat Opettajat Rehtorit Koulutusjohtajat</p> <p>Kaksoistutkinto-koordinaattori Opinto-ohjaajat Opettajat</p> <p>Rehtorit Lukion opinto-ohjaajat</p> <p>Rehtorit Lukion opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori</p>	<p>ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p>	<p>Jälkiohjaus- palvelujen arviointi</p> <p>Opiskelija haastattelut</p>
<p>Ura- ja elämän suunnittelun ohjaus</p> <p>Omat yksilölliset valinnat</p>	<p>Opiskelijoiden jatko-opintoihin tai työelämään sijoittumisen seuranta</p> <p>Tarvittaessa erilaisten ura- ja rekrytointipalveluihin ohjausta</p>	<p>Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Rehtorit Koulutusjohtajat Opettajat Työvoimaviranomaiset</p> <p>Opinto-ohjaajat Kaksoistutkinto-koordinaattori Opettajat Työvoimaviranomaiset</p>	<p>ympäri vuoden</p> <p>ympäri vuoden</p>	<p>Jatko-opintoihin sijoittumisen arviointi</p>